

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DİL GELİŞİMİ

Ankara, 2013

-
- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
  - Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
  - **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DİL GELİŞİMİ.....	3
1.1. Tanımı ve Önemi	3
1.2. Dilin Bileşenleri	4
1.2.1. Ses Bilgisi	4
1.2.2. Biçim Bilgisi.....	4
1.2.3. Söz Dizimi	4
1.2.4. Anlam Bilgisi.....	5
1.2.5.Kullanım Bilgisi	5
1.3. 0 -12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması.....	5
1.3.1. Konuşma Öncesi Dönem	6
1.3.2. Konuşma Dönemi	9
1.3.3 İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay).....	11
1.3.4 Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş).....	12
1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	13
1.5. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları.....	15
1.5.1. Ses Bozuklukları.....	15
1.5.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları.....	16
1.5.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)	17
1.5.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)	17
1.6. Dil Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	18
UYGULAMA FAALİYETİ	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	22
1. DİL GELİŞİMİNE UYGUN ETKİNLİKLER	22
1.1. Dil Gelişimine Uygun Etkinlikler	22
1.2. Dil Gelişimine Uygun Araç Gereçler.....	28
1.3. Okul öncesinde Dil Gelişimini destekleyen Etkinlik Planlama	32
UYGULAMA FAALİYETİ	44
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	45
MODÜL DEĞERLENDİRME	47
CEVAP ANAHTARLARI.....	49
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	52
KAYNAKÇA	53

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcısı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcısı
MODÜLÜN ADI	Dil Gelişimi
MODÜLÜN TANIMI	Çocukların dil gelişim özelliklerini tanıtan ve bu yaş grubu çocuklarının dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçmeyi ve araç gereç hazırlamayı içeren öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Birey gelişimi modülünü başarmış olmak
YETERLİK	Dil gelişimine uygun etkinlik hazırlamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz. Amaçlar 1. Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz. 2. Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişimi özelliklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları. Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, fotoğraflar, CD, VCD, bilgisayar donanımları, VCD, DVD, televizyon.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Modül sonunda ise, kazandığınız bilgi ve becerileri belirlemek amacıyla performans görevi ve bilgi testi verilecektir. Performans görevi ve bilgi testi ile kazandığınız bilgi ve becerilerinizi değerlendirebileceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. Çocuğu ve gelişimini bilmek, insanı tanımak olarak nitelendirilebilir. Yaşamın ilk yıllarında başlayan gelişim, çocuğun ileriki yaşlardaki yaşantısını büyük ölçüde etkileyecek bir süreçtir. İlk yıllar, çocuk gelişiminin hızlı olduğu kritik yıllardır. Bu erken gelişim yıllarında, temeli atılan gelişimlerden biri de dil gelişimidir.

Çocuğun dili kullanmayı öğrenmesi, gelişimin en önemli göstergelerindendir. Belirli kurallara dayalı semboller sistemine dil, dili kullanarak sözlü iletişim kurma yöntemine ise konuşma denir. Gelişimin doğum öncesinden başladığı düşünülerek çocuğun, dil ile ilgili becerileri bu andan itibaren öğrendiği kabul edilmektedir. Çocuğun biyolojik kapasitesiyle birlikte çevrenin ve eğitimin dil gelişimi üzerinde etkisi büyüktür. Bu nedenle çocuğun ana dilini kazanırken geçirdiği aşamalarda eğitimin destekleyici rolünden yararlanılmalıdır. Çocuğun ilk dönemlerde konuşması için desteklenmesi, araç gereçlerle düzenlenmiş uygun ortamlar yaratılması, uyarıcılar sunulması ve etkinlikler düzenlenmesi dil gelişimini destekler ve dil gelişim kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlar. Çocuklara etkinlik hazırlarken gelişim özelliklerini, özellikle de dil gelişimini ve süreci bilmek gerekir.

Bu modülde; çocukların dil gelişim özelliklerini öğrenerek, çocukların bu alandaki gelişimlerine etkili olarak yardım edebileceksiniz. Dil gelişimiyle ilgili verilen örnek etkinlik ve araç gereç rehberliğinde, siz de uygun etkinlik seçerek, yaratıcılığınızı kullanarak, özgün araç gereç hazırlayabilmek için yeni bilgi ve beceriler kazanacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Dilin bileşenlerini araştırınız.
- 0-12 yaş çocuklarında dilin kullanılmasını araştırınız.
- Dil gelişimini etkileyen faktörleri araştırınız.
- Konuşma ve dil gelişim bozukluklarını araştırınız.

1. DİL GELİŞİMİ

1.1. Tanımı ve Önemi

Dil, iletişim sağlamada araç olarak kullanılan sesler, sembol ve sözcükler gibi temel birimleri içine alan insanlara özgü bir sistemdir. Geniş anlamda ise dil; duyguları düşünceleri, tutumları, inançları ve değer yargılarını aktarmak, algılanan ve yaşanan olaylarla ilgili bilgileri soru sorma, emir verme, istekte bulunma gibi işlevler ile ortaya çıkarmak için kullanılan bir araçtır. Her dilde, sembolleri birleştirmek ve yeni semboller yaratmak için kurallar vardır. **Konuşma** dilin sese dönüştürülmüş biçimi olarak ifade edilir. Her dilin sesle ifadesi vardır. Fakat sesler, dilden dile değişebilir.

Dil gelişimi; seslerin, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bir süreçtir. Bireyin doğasında dil ile iletişim kurma, isteklerini duygu ve düşüncelerini iletme ihtiyacı vardır. Dil gelişimi, doğumdan itibaren başlar ve yaşam boyu devam eder. Dil ve öğrenme arasında önemli bir ilişki vardır. Dil, öğrenmeyi kolaylaştırır. Öğrenme sürecinde ise çocuğun dili gelişir. Dil gelişiminde, sesin duyulması ve dili kullanabilecek ortamın bulunması gerekir. Çocuklar, çevresindeki yetişkinlerin konuşmalarını taklit ederek dili öğrenmeye çalışırlar.

Dil gelişiminde ilk dönemler evrensel özellik gösterir. Farklı dilleri konuşan toplumların çocuklarında dil gelişiminin ilk dönemlerinde benzer özellikler görülmüştür. İlk yıllardaki bu evrensellik 18-32 aydan sonra, sosyal sınıf farklılıklarının etkisiyle yok olur.

Dilin bir başka özelliği de dil ile kritik yaş ilişkisidir. Dünyadaki bütün çocuklar, kendi dillerini 2-5 yaşları arasında öğrenmektedir. Çocuklar, benzer dil yeteneği ile doğular bile gelişimleri için gerekli ses uyarımlarını alamadıklarında (işitme engelli doğanlarda olduğu gibi) dil yeteneklerinin körelendiği görülmüştür. Konuşmanın olmadığı bir ortamda çocuğun konuşmayı öğrenemediği ortaya çıkmıştır.

Dil bilimcilere göre dilin fonksiyonları şunlardır:

Resim 1.1: Heyecan ve duyguları ifade eder.

- Dil, arzu ve isteklerimizi ifade etmek için kullanılır.
- Dil, heyecan ve duyguları ifade eder.
- Dil; olayları, nesnelerin durumunu açıklar.
- Dil, kendi materyalini kendi geliştirirken en önemli aracı konuşmadır.

1.2. Dilin Bileşenleri

Dil gelişimi konusunda yapılan çalışmalar doğrultusunda dil gelişimi; ses, sıra ve anlam sistemlerinden oluşur. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

1.2.1. Ses Bilgisi

Konuşma dilinde anlamı ayırt etmeye yarayan en küçük ses birimleri, ses sistemlerini oluşturur. Çocuklar sesin akışını duymalıdır. Sesin akışını algılayan çocuk, bu sesleri küçük parçalara bölerek kendi dilini oluşturmaya başlar. Ünlü ve ünsüz ses birimlerinin farklı bileşimler hâlinde kullanılmasıyla sözcükler meydana gelir. Her dilin kendine özgü ses sistemleri vardır. Çocuklar yaklaşık olarak 2,5 yaşlarına kadar tüm ünlü ve ünsüz sesleri çıkarabilir. Tüm seslerin çıkarılması 7-8 yaşlarına kadar sürer.

1.2.2. Biçim Bilgisi

Sözcüklerin içyapılarını ilgilendiren kuralları içerir. Bu kurallar dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme şekillerini ve çekim özelliklerini kapsar. Bir dilde anlam taşıyan en küçük birime biçim birim (morfem) denir. Bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki tip biçim birim vardır. Bağımsız biçim birim tek başına kullanılabilir, bağımlı biçim birim ancak bağımsız biçim birim ile kullanılabilir. Örneğin “kuş” bağımsız biçim birimdir. Ama “kuşlar” sözcüğündeki “lar” bir bağımlı biçim birimdir ve yalnız kullanılamaz. Çocuklar sözcükleri öğrenip bunların anlamlarını anladıkça bu sözcüklerle ilgili kuralları da öğrenirler.

1.2.3. Söz Dizimi

Cümlenin yapısını oluşturan öğelerin anlamlı bir biçimde birleştirilmesi ile ilgili kuralları içerir. Çocuğun ilk ifadeleri tek sözcükten oluştuğu için çocuk, söz dizimi ile ilgili kuralları iki sözcük döneminde kullanmaya başlar. Çocukların ses gruplarındaki sıraya dikkat etmesi gerekir. Eğer sıraya dikkat etmezse, cümlelerin anlamları değişebilir. Örneğin

“Ahmet süt ister.” cümlesi sıra değiştiğinde “Süt Ahmet ister.” şeklinde anlamsız bir cümleye dönüşebilir.

Söz dizimi kuralları, her dilin yapısına göre farklılık gösterir. Türkçenin söz dizim kuralları, cümle içindeki öğelerin yerini serbestçe değiştirmeye izin verir. Bu yüzden önemli bir anlam değişmesi genellikle olmaz fakat kişi, zaman ve hâl bildiren belirteçleri ve ekleri doğru yerlerde kullanmak gerekir.

1.2.4. Anlam Bilgisi

Dildeki sözcük bileşimlerinin içeriğini ve anlamlarını ilgilendiren kuralları içerir. Anlam bilgisi, kişinin deneyimleri ve bilgi birikimi ile yakından ilgilidir. Anlam, dili kullanmanın can damarıdır. Anlam, seslerin sembol aracılığıyla nesne ve olaylarla ilişkisini belirler. Sözcükler, belli bir anlamı ifade etmek için kullanılır. Çocuk, dili anlamlı kullanmaya başladığında, belirli durumlar ve nesnelere kendi düşünceleri arasında anlamlı ilişkiler kurar. Sözcük ve cümlelerini belli anlamlar oluşturmak üzere kullanır. Çocuk, bilişsel kavramları kazandıķça, dilin anlam bilgisi yönü de zenginleşir.

1.2.5. Kullanım Bilgisi

Dilin amaçlarını, sosyal etkileşim için farklı kişi ve durumlarda kullanım tarzını belirleyen kurallardan oluşur. Bu bileşen sıra ile; konuşma, konuşmayı başlatma, konuşmayı aynı konuda devam ettirme, bitirme, zaman, durum ve konuya uygun konuşma ve anlatım becerilerini içerir. Çocuklar konuştukları kişiye bağlı olarak, farklı sözcükleri kullanmayı ve sorulara farklı tepki vermeyi erken yaşlardan itibaren öğrenmeye başlar.

1.3. 0 -12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması

Konuşmayı ve diğer insanları anlamayı öğrenmek, çocukların geliştirdiği en karmaşık yeteneklerindedir. Dili kullanmanın bir amaca yönelik işlevi vardır. Dilin işlevi; insanın neden konuştuğu ile ilgili öğrenme, isteme gibi amaçlarla ilgilidir. Çocukların hepsi konuşma öncesi sesler çıkarır. Çocukların; duygularını, düşüncelerini, ilgilerini, isteklerini ifade etmek için iletişime girmeleri gerekir. İletişim; Başkalarının söylediklerini anlamalarını, Sözcük dağarcığı geliştirmelerini, Sözcükleri doğru olarak telaffuz etmelerini ve anlaşılır bir cümle yapısını kavramalarını sağlar.

İletişim için; konuşma sırasında göz kontağı kurma ve sürdürme, konuşmayı başlatma, sıra ile konuşma, bir konu üzerinde konuşmayı sürdürme ve konuşmayı bitirme, zamanı ve durumu konuya uygun konuşma gibi anlatım becerilerinin öğrenilmiş olması gerekir.

Bebeğin ilk hareketleri ve sesleri ile iletişim başlar. Hayatın ilk birkaç ayında bebekler, konuşmanın temeli olan ağlama ve anlamsız sesler çıkararak iletişim kurarlar. İlerleyen süreçte söylenenleri anlamaya, tek kelimelerle kendini ifade etmeye, cümleler kurarak konuşmaya, kendini anlatmaya çalışır.

Çocuklara dil ile iletişim olanaklarının sağlanması onların dili kavramaları ve ifade etmelerinde hızlı ilerlemelerin olmasını sağlar. Çocukların iletişim becerileri, konuşulan konuya ve kişiyi tanımalarına göre değişir. Tanıdıkları kişilerle bildikleri konularda yüz yüze konuşmada başarılıdır. Çocuk, yüz yüze olan ilişkilerine çoğunlukla sözlü iletişimle başlar. Çocuk için çevrede büyük bir çocuğun bulunması, dilin kullanımını öğrenmesi için ortam oluşturur. Çocuklar; büyük çocuklarla anne babaları arasındaki konuşmaları takip eder, onlara katılmaya çalışır ve sözlü iletişim süreleri giderek uzar. Konuşmaya katılımı çocukların konuşulan konuyu anlamalarına göre değişir. Konuşulanları dinleyerek, ben, sen, o gibi konuşma öğelerinin cümle içindeki kullanımını duyarlar.

Dil bilimciler ve eğitimciler, son yıllarda yapılan çalışmalara dayanarak “Dilin kazanılmasında, insanın doğuştan getirdiği bilişsel kapasitesi etkindir ve bu kapasite çevre yaşantıları ile geliştirilmektedir.” görüşünde birleşmektedir.

Dilin kazanılmasını ve gelişimini; zihinsel engel, fiziksel engel (yarık damak), duyuusal engel (işitme ve görme kaybı), duygusal yoksunluk (güven ortamı), uyarıcı yoksunluğu, uyarım eksikliği (yetişkinlerin çocukla konuşması, oynaması ve uyarımlar vermesi) ve sık hastalanma gibi durumlar etkiler.

DİLİN KAZANILMASI	
KONUŞMA ÖNCESİ DÖNEM	KONUŞMA DÖNEMİ
1. Yeni doğan dönemi (ağlama)	1. Ses, sözcük dönemi
2. Gııldama dönemi	2. Tek sözcük dönemi
3. Mırıldanma dönemi	3. İki sözcüklü ifadeler dönemi
4. Mırıldanmanın tekrarı dönemi	4. Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi
5. Başkalarının seslerini taklit dönemi	5. Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi

Tablo 1.1: Dilin kazanılması

1.3.1. Konuşma Öncesi Dönem

Konuşma öncesi dönem; yeni doğan dönemi (ağlama), gııldama, mırıldanma, mırıldanmanın tekrarı dönemlerinden oluşur.

Resim 1.2: Yeni doğan dönemi (ağlama)

Yenidoğan dönemi (ağlama / 0-2 Ay): Çocuğun çıkardığı ilk sesler onun ihtiyaç ve isteklerinin göstergesidir. Çocukların çıkardığı bütün sesler konuşma için gerekli değildir. Yenidoğanın davranışlarının çoğu istem dışıdır. Konuşmanın gelişimi için arama, emme, yutma refleksleri önemlidir. Beslenme ile ilgili olan bu reflekslerin sürekli tekrarlanması, ağlama ve seslenme sonucunda, bebek konuşma sesi üretimi için gerekli olan nefes alma ve ağız-yüz yapılarını kazanır. Konuşma mekanizmasının asıl görevi, nefes alma ve beslenmedir. İlk 3 haftada çıkarılan sesler; farklılaşmamış, amaçsız, anlamsız rastgele seslerdir. İkinci 3 haftalık dönemde farklılaşmış sesler ortaya çıkar. Çıkarılan bu sesler, uyarıcı ile ilişkili olup genellikle açlık ve rahatsızlık ağlamalarıdır. Ağlama, bebeğin ihtiyaç ve isteklerini belirten ilk tek iletişim yoludur. 1. ayın sonunda anne, sesin farklılığına göre ağlamanın nedenini (açlık, kızgınlık, acı) belirleyebilir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde ham sözcüklerin başladığı; bebeğin başkalarının sesine tepki gösterdiği dönem olduğu görülür.

Gııldama dönemi (2-4 Ay): Ağlama ile birlikte bebekler basit sesler çıkarır. Bilinçsizce çıkarılan bu sesler evrenselidir. Bebek rahatsızlığını ifade eden seslerin yanı sıra mutluluk ve hoşnutluğunu ifade eden sesler de çıkarır. İki aylık bebeğin, ağız kaslarının kontrolünü henüz tam kazanmamış olmakla birlikte ağız hareketlerini başlatıp durdurabilir. 2 ve 3 aylık dönem, gülme ve gııldama dönemidir. Çocuk, sesi ses olarak çıkardığını bilir. Çıkardığı seslerden mutlu olur, ses oyunları oynar ve kendiliğinden ses üretimi başlar. Rastgele olarak çıkardığı “a, u, o” ünlü seslerini uzatır. Daha sonra da bu seslerin sonuna “h” eklenerek “ah, uh”, şeklinde sesler üretirken “s, k, g” gibi yumuşak damak ve gırtlak seslerini çıkarır. Ses üretimi hâlâ refleksiftir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde hoşnutluğu ve hoşnutsuzluğu belirten seslerdir. Başkalarının çıkardığı seslere tepki verir ve annesinin sesine gülümser.

Resim 1.3: Gırtlak sesleri çıkarır.

Mırıldanma dönemi (4-6 Ay): Bebeğin ses mekanizması üzerindeki kontrolünün arttığı görülür. Dili yuvarlama ve ileri uzatma becerisi görülür. Memnuniyetini belirten sesler çıkarır. Ayrıca kendi çıkardığı bu sesleri taklit eder. Bu taklit sesleri, yalnız olduğunda görülür. Bebeğin çıkardığı sesler refleksif olmaktan çıkmış, tamamen amaçlı hâle dönüşmüştür. Ses çıkarma için uyarıcı, kendisidir. Bu süreç, bebeğin “kendi kendine konuşmaya başladığı dönem” olarak da nitelendirilir. Ünlü ve ünsüz seslerin çeşitlerini üreterek bunları tekrar eder. Buna **vokal jimnastik** denir. Bebeğin tekrar etmekten hoşlandığı bu sesler “ma-ma-ma”, “ba-ba-ba” gibi seslerdir. Görüldüğü gibi bebek, ünsüz

benzeri seslerle ünlü benzeri sesleri birleştirerek iki heceli sözcükler oluşturmaya başlar. Bu dönemde “*b, m, p*” gibi **dudak seslerini** çıkarır. Uzun oyun sesleri, çığlıkları ve seslenmeler görülür. Bebeğin çıkardığı seslerin sayısında ve türünde artmalar vardır.

Resim 1.4: 3-6 ay mırıldanma

Mırıldanmanın tekrarı dönemi (7-9 Ay): 6-9 aylar arasında görülür. Bu dönem, ses oyunlarının tekrarı dönemi olarak da ifade edilir. Bebek, ses üretimi ile işitmeyi birleştirir. Seçilmiş işitilen sesleri tekrarlar. Mırıldanmanın tekrarının görülmemesi, bu dönemde dil problemlerinin, işitme kaybı, zihinsel gerilik gibi durumların ortaya çıktığını gösterir. Bebeğin ağız hareketlerinde çeşitlilik görülür. Bebeğin çıkardığı sesler, hece tekrarına dönüşerek daha çok çevredeki dilin niteliklerini kazanır. Önceleri “*p, b, d*” gibi dudaksı ve diş eti patlamalı sesler çoğunluktadır. Ünlü ünsüz birleşimlerinin tekrarıyla “*ba-ba-ba*”, “*de-de-de*” “*ma-ma-ma*” şeklinde görülür. Bu dönemde çocuk, değişik sesler çıkarır. Çocuklar kelime söyleyene kadar, çocukla beraber bu seslerin tekrar edilmesi teşvik edicidir. Bu dönemde çocuk, bütün ses mekanizmasını serbestçe hareket ettirmeyi öğrenir. Ses oyunlarında ritim kullanır.

Bebeğin çıkardığı sesler, anlam yönünden incelendiğinde dikkati çekme, sosyalleşme için kullanıldığı, hoşnutluk verici bir durum veya nesne hatırlandığında sesin yeniden ortaya çıktığı görülür. Yetişkinlerin konuşmasına gülümseyerek veya ses çıkararak cevap verebilir, ayrıca kızgınlık ve hoşnutluk seslerini de ayırt edebilir.

Resim 1. 5: 6-9 aylar, mırıldanmanın tekrarı

Başkalarının Seslerini Taklit Dönemi (9-11 Ay): Bebekler, insan sesini bilinçli bir şekilde taklit ederler. Taklit etme davranışı bebeğin, dil gelişimi ve sosyal becerileri kazanması için önemli bir belirleyicidir. Yaklaşık on birinci ayda kelimelerin taklit edilmesi başlar. Bebekler ilk anlamlı sözcük çıkarmayı öğrenmeden önce, sesi taklit ederler. Bu döneme kadar bebekler, kendi temel ses repertuarını kazanmışlardır. Sözel uyaranla verilen ses ya da heceleri ve konuşmanın toplanmasını taklit ederler. Bu aşamadan sonra bebekler anlamları araştırmaya ve kendi dillerini öğrenmeye hazırdırlar.

1.3.2. Konuşma Dönemi

Konuşma dönemi; ses, sözcük, tek sözcük, iki sözcüklü ifadeler, üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler ve gramer kurallarına uygun konuşma dönemlerini kapsar.

Resim 1.6: Ses, sözcük dönemi

Ses sözcük dönemi (11-13 Ay): Bu dönem, “tekrarlama” ya da “çeşitlenmiş mırıldanma” dönemi olarak da ifade edilir. İnsan seslerini bilinçli bir şekilde taklit eder. Çocuğun sık sık mırıldanarak yetişkin konuşmasına benzeyen dizeler oluşturduğu görülür. Bu sesler anlamdan yoksun, akıcılık özelliği olan, düz cümle ya da soruya benzeyen acele mırıltı şeklindedir. Bu anlaşılmasız konuşmalara, jargon denilmektedir. Mırıldanmalar, çocuk için sözcük yerini tutar. Basit soruları bakarak ya da göstererek yanıtlar. “Cee” oyununu başlatır. Dil bilimcilerin, ilk sözcüğün söylendiği bir yaş civarını genellikle “dilin başlama noktası” olarak kabul ettiği görülür. Bu dönemde çocuk, birkaç jesti ve sözcüğü anlar. Bu aşamadan sonra bebekler, artık anlamları araştırmaya kendi dillerini öğrenmeye hazır durumdadır.

Tek sözcük dönemi, (14-18 Ay): Çocuğun gerçek konuşmaya geçmesi bu dönemin özelliğidir. Mırıldanma ile gerçek konuşma arasında bir suskunluk dönemi geçtikten sonra sözcük, sesle oynarken rastlantısal olarak ortaya çıkar; tekrarlanmalar ile pekiştirilir. Bir yaşının sonuna doğru ilk sözcüğün görülmeye başlamasıyla dilin başladığı düşünülür. Çocuğun sözcüklerinin gerçek bir sözcük olarak kabul edilmesi için bu sözcüğü, belli bir durum ya da nesneyi belirtmek üzere tutarlı ve doğru olarak kullanması gereklidir. Çocuğun ilk anlamlı konuşmaları “mama”, “baba” gibi tek sözcüklerden meydana gelir.

Resim 1. 7: Tek sözcük dönemi

Bu sözcüklerde çocuk; insanlar, oyuncaklar, yiyecekler, giyecekler gibi tanıdığı, yaşantısında olan durumlardan veya varlıklardan söz eder. Sözcükler hareketler yoluyla öğrenilir. Örneğin çocuk kapı vuruluşunu belirtmek üzere kullandığı “kapı” sözcüğünü, yerde duran bir ayakkabıdan daha önce anlatabilir. İlk kullanılan ifadelerin sık tekrarlanan hareketlerden (baş baş, bay bay gibi) oluştuğu belirtilmiştir. Bu dönemdeki çocukların ifadeleri, içinde buldukları durumla birlikte ifade edilmelidir. Tek sözcükler bir cümlenin anlamını taşıyabilir. Çocuk babasının resmini göstererek “baba” diyorsa bu adlandırma, eğer babasının terliklerini göstererek “baba” diyorsa terliklerin babasına ait olduğunu söylüyordur. Bakışın yönü, ses iniş-çıkışı, jest ve mimiklerin anlatıma katılımı çocuğun ifadesini belirlemede önemlidir. Başlangıçta söylenen bu tek kelimeler, konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar. Örneğin “*atdaa*” kelimesi sokağa gitmeyi anlatır. Bu dönemde çocukların alıcı dillerinin, ifade edici dillerine göre daha iyi gelişmiş olmasının nedeni, kavramsal gelişimin dil gelişiminden ileri olmasıdır. Dönemin sonuna doğru sözcük hazinesi gelişme gösterir. Çocukların ilk kullandıkları sözcükler, nesne isimleri ya da fonksiyonları ile ilgilidir. Bebeklerin ilk sözcükleri geliştirmeleri uzun sürerken, on ya da daha fazla sözcük kullandıktan sonra sözcük hazinesi hızla gelişir.

İlk sözcükler; kendine yakın insanlarla (anne, baba), hareket eden nesnelere (top, araba, ayakkabı), tanıdık durumlara (bay bay, baş baş, yukarı) tanıdık hareketlerin sonuçları (kırılı, ıslak) ile ilgilidir. İkinci yılın son yarısında bebekler, duygularını “mutlu”, “üzgün”, “kızgın” gibi sözcüklerle nitelendirmeye başlarlar.

Resim 1. 8 : iki sözcüklü ifadeler dönemi

1.3.3 İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay)

18-24 aylar arasında görülür. Bu dönemin başında çocuklar sözcükleri birleştirir. Ama bunlar iki tek sözcüğün art ardına gelmesiyle oluştuğu için iki sözcüklü cümlecik sayılmaz. Bu dönem, “iki sözcüklü cümleciklere geçiş dönemi” olarak ifade edilir. Hareketlerle anlatımdan çok sözcüklerle anlatım başlar. Çocuk, 2 yılın sonuna doğru sözcüklerin birbiriyle olan ilişkilerini anlayarak onları yan yana getirerek farklı anlamları ifade etmeye başlar. “Anne gider.”, “Araba gider.” gibi oluşan iki sözcüklü cümleler, isim ve fiillerden oluşan, dil bilgisi çekim ekleri olmayan, içerisinde edat, zarf, sıfat bulunmayan cümlelerdir. Sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşan bu cümleler, **telgraf konuşması** olarak ifade edilir. İki kelimenin birleşmesinden oluşan konuşma tarzı, gelişme gösterirken çocuk, kelimeleri yan yana getirerek kendi ana dilinin gramer yapısını öğrenmeye başlar. İki sözcüklü cümlelerde çocuklar, vurgu kullanmaktadırlar. Çocuğun konuşmasında ilkel dil bilgisi sistemi başlar.

Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler (2-3 Yaş): Çocuk 3-4 kelimeyi bir araya getirerek tek bir düşünceyi bütün olarak ifade eder. Çocuk; mantıklı, anlamlı ve yerinde cümleler yapar. Küçük emirleri yerine getiren çocuk, basit soruları cevaplandırır. Bütün bunlar, çocuğun konuşmaları kavradığını gösterir. Yeni sözcükler öğrenen çocuğun sözcük hazinesi gelişerek sözel iletişimi artır. Bu dönemde çocuğun söyledikleri, durum içinde değerlendirilmelidir. Örneğin “Anne çorap” dediğinde bu cümle “Annenin çorabı” anlamını taşırken; diğeri “Anne çorabını giydi” anlamını ifade etmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu durum ve uygulama şekli, bu yapıların değerlendirilmesinde önemlidir.

Çocukların çoğu üç yaşına geldiğinde dilin temel yapılarını öğrenir. Bu yaşta sözel etkileşim fazlaşır. Çocukların sözcük dağarcığı hızla gelişir. Çocuk soru sormak, istek ve emirlerini bildirmek için ses tonunu değiştirmektedir. “Anne ceket” ifadesinde ses tonu değişikliği ile çocuk “Anne bu ceket mi?” sorusunu sorabilir. 2-3 yaş çocuklarının cümleleri çok açık fakat gramer yönünden eksik olabilir. Üç sözcüklü birleşimlerde zaman ekleri, sıfatlar, zamirler, edatlar ve çekim ekleri yoktur. Bu dönemdeki üç sözcüklü birleşimler ya yeniden birleştirme (anne at + top at = baba top at) ya da genişletme (büyük kalem = çok büyük kalem) şeklinde olur. Çocuk, çok sözcüklü cümleler yaparken dilin temel yapılarını da öğrenir. Çocuğun basit düzeyde de olsa işaret sıfatlarını, işaret zamirlerini, zarfları, olumsuz yapıları soru yapılarını, çekim eklerini kullanmaya başladığı görülür.

Resim1. 9 : Kitaplar çocuğun sözcük hazinesini geliştirir.

1.3.4 Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş)

3-4 yaş çocuğunun kelime hazinesi gelişir. Yeni sözcükler öğrenirken bildiği sözcükleri daha esnek kullanır. Ana dilinin temel yapılarını öğrenir. Kendini rahatça ifade eder. Dil kullanımı çok yönlü olup duygularını, düşüncelerini ilişkilerini anlatır. Fısıldamayı öğrenir. Hayali oyunda dil kullanır. Çocuk, kendine dönük açıklamalar yaparak benmerkezci konuşma sergiler. Söz diziminde özne, nesne ve yüklem arasındaki fonksiyonel ilişkileri anlar. Bu dönem, çekim kurallarının görülmeye başladığı dönemdir. Çocuk geçmiş, şimdiki ve geniş zaman eklerini kullanır. Daha önce “Kedi içer.” derken şimdi “Kedi süt içiyor.” şeklinde ifade edebilir. 3 yaş civarında olan çocuklar ne, kim? sorularını “Nerede, ne zaman?” şeklinde genişletirler. Yetişkinlerin kullandığı soru formlarındaki cümleleri, 4 yaşlarında üretmeye başlarlar.

4-5 yaşında çocuk, dili kolay ve doğru kullanır. Anne babasının ses perdesini taklit eder. Dili kullanmada kız çocukları, erkek çocuklarına göre daha iyidir. Benmerkezci konuşmanın sürdüğü görülür. Sözcük sayısı artmaya devam eder. Kelime hazineleri 1000 kadardır. Önceki döneme göre daha karmaşık cümle yapısı kullanmaya başlarlar. Çoğul kullanımı doğru yaparlar.

Resim1.10: 6 yaşındaki çocuğun dil kullanımı

5-6 yaşındaki çocuğun dili kullanımı bir yetişkinin diline benzer. Sosyal etkileşimde konuşma artar ve konuşmanın anlaşılır biçimde olduğu görülür. Çocuk, yetişkini daha az taklit eder. Çekim kuralları ve kişi zamirlerinin çekimi de doğru kullanılır. Çocuk, 5 yaşına geldiğinde olayları sırasına göre anlatır. “Elimi yıkadım ve yemeğimi yedim.” gibi. Olayları “ önce-sonra”, “ sırasına dizme”; “geçmiş, şimdiki, gelecek” zamanı kullanımı gelişir. Çocuk, 5 sözcük içeren cümleler kurabilir. Çocuklar 6-7 yaşlarında birlikte yaşadıkları yetişkin gibi konuşurlar. Sözcük sayısı ortalama 2000 kadardır. 8 yaşına geldiğinde sözcük sayısı 3000’e ulaşır. Bu yaştan sonra dinleme süresi artar. Yaşadıkları olayları mantıklı bir şekilde anlatırlar. Telaffuzları düzgün, kelimeleri çeşitlidir.

Bir çocuğun konuşması sürekli olarak eleştirilirse, bu durum onun için kötü olabilir. Sürekli eleştirmek yerine anne babaların ve çevresindeki kişilerin doğru konuşarak çocuk için model olmaları gereklidir.

1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler

Dil yeteneği ile **zihin yetenek** arasında doğru bir orantı vardır. 2 yaşına kadar çocuğun çıkardığı seslerle zekânın ilişkisinin olmamasına karşın, 2 yaşından sonra dil gelişimiyle zekâ arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşü ağır basmaktadır. Erken konuşan çocukların zekâ düzeylerinin genellikle normal ya da normalin üstünde olduğu ve dilin zekâyâ bağlı olarak geliştiği görüşü kabul edilmektedir. Dilin kazanılması, çocuğun bilişsel gelişimine dayanmakta olup zihinsel uyum süreçlerinin her biri algılama, kavram geliştirme ve dilin kazanılmasıyla yakından ilişkilidir.

İşitme algısının normal olması, sağlıklı dil gelişimi açısından önemlidir. Duyma kusuru olan bebeklerin 6-9 aylar arasında yapılan ses oyunları döneminde normallerden ayrıldığı, bebeğin dil gelişiminin aksadığı belirtilmiştir. **Görsel algılama** dil gelişimi için belirleyici olmakta; ciddi görme kaybı olan çocukların dil gelişimleri, görmesi normal olanlara göre daha geç başlamaktadır.

Şiddetli ve uzun hastalıklar; çocuğun dili kullanmasını, konuşmasını 1-2 yıl geciktirebilir. Çocuğun hastalık nedeniyle başkalarıyla iletişimi ve haberleşmesi kısıtlanması ve konuşmaya daha az yöreklendirilmesi de konuşmasında gecikmeye neden olabilir.

Olgunlaşma ve öğrenme ile ilgili öğeler; çocuğun dil gelişimini etkiler. Çocuğun, dili akıcı kullanabilmesi için öğrenme sürecinden geçmesi gerekir. Çocuğun dil öğreniminin önemli kısmı kendi girişimi ile olur. Çocuk dili, örnek aldığı modeli taklit ederek gelişir. Dil gelişimindeki değişiklikler, zamanla çocuğun yaşı ilerledikçe ortaya çıkar. Dil kazanımı, temelde aynı sırayı izlese de bu gelişimin hızı sosyal çevreden etkilenecek beslenir. Çevre uyarıcılarından yoksun ortamlarda büyüyen çocukların dil düzeylerinin düşüklüğü, çevrenin dil gelişimi üzerindeki önemini belirtir. Çocuğun okuduğu ya da okunduğu kitap sayısı, anne babanın çocukla meşgul olma derecesi ve oynadığı oyunlar dil gelişimini etkiler. Yetişkinlerin bebekle erken dönemden başlayarak kurdukları sözel iletişim, bebeğin dili öğrenmesinin temelini oluşturur.

Resim 1. 11 : Dil kazanımı ve çevre

Resim 1. 12 : Çocuğun konuşmaya teşvik edilmesi gerekir.

Çevre ve özellikle anne tarafından çocuğa sunulan sözel uyaran zenginliği dil gelişimini olumlu etkiler. Yetişkinlerle uzun süre birlikte olan çocuk düzgün konuşur. Bakımevlerinde büyüyen çocuklar, aile içinde büyüyen çocuklara oranla daha çok ağlarlar, daha az hecelerler. Konuşmayı daha geç öğrenirler. Bu sonuca göre kişisel ilişkiler, dil gelişimi için önemli bir etkidir. Aile bireyleri özellikle anne ile çocuk arasındaki sağlıklı ilişkiler, dil gelişimini olumlu etkiler. Bu konuda ailenin genişliği de önemlidir. Ailede tek olan çocuk daha çabuk ve düzgün konuşur, çünkü ailenin ilgi merkezidir. Çocuğun konuşmaya teşvik edilmesi, cevap vermeye cesaretlendirilmesi dil gelişimi için önemlidir. Çocukla konuşmak, oyun oynamak, kitap okumak dil gelişimini destekler. Yetişkinlerle sürdürülen soru cevap alışverişleri, çocuğun bilmediği dil yapılarını öğrenmesine olanak sağlar.

Konuşmayı öğrenmede cinsiyet de önemlidir. Erkek çocuklar kızlara göre konuşmayı daha geç öğrenirler. Hayatın ilk yıllarında erkek çocukların cümleleri daha kısa, gramer yapılarının ve telaffuzlarının kızlara oranla daha bozuk olduğu belirtilir.

Sosyoekonomik koşullar da çocuklara dil gelişimini destekleyici uyaran ve ortam sunma bakımından dilin kazanımında önemli olabilmektedir. Sosyoekonomik durumu iyi ailelerin çocukları erken ve düzgün konuşur. Yapılan bir araştırmada sosyoekonomik durum yönünden farklı olan çocuklar, konuştukları toplam sözcük sayısı ve ortalama cümle uzunluğu açısından karşılaştırıldıklarında 7-36 aylık yaşlarda geniş farklılıklar bulunmuştur. Bu çocukların toplam konuştukları sözcük sayısı ve ortalama cümle uzunluğu ile ebeveyn eğitimi, mesleği olması ve gelir düzeyi gibi sosyoekonomik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Yedi yıl sonra ilkokulda bu çocukların sözel becerileri ve akademik başarılarının (okuma ve heceleme) 7-36 aylık döneme ilişkin sosyoekonomik durum ve dil ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

1.5. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları

Dil ve konuşma bozukluklarının nedenleri aşağıdaki şekilde görülmektedir.

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARININ NEDENLERİ	
Organik Bozukluklar	Fonksiyonel Bozukluklar
Ağızda yapı bozuklukları (kurtağzı...)	Çocuğun yaşadığı çevre
Merkezi sinir sistemi bozuklukları	Ailede yöresel dilin konuşulması
Duyu organlarındaki bozukluklar (görme ve işitme kaybı)	Ailede birden fazla dilin konuşulması
Bilişsel bozukluklar (zekâ gerilikleri)	Ciddi sosyal ve duygusal bozukluklar
Motor bozukluklar	Aile içi problemler
	Ciddi duygusal sorunu olan çocuklar

Tablo 1.2 :Dil ve konuşma bozukluklarının nedenleri

Dil ve konuşma bozuklukları türleri aşağıdaki gibidir:

- Ses bozuklukları
- Ekleme (söyleyiş) bozuklukları
- Ritim bozuklukları (kekemelik)
- Gecikmiş dil ve afazi (söz yitimi)

1.5.1. Ses Bozuklukları

Sesin şiddet, perde, ton, esneklik, yaş, cinsiyet ve duruma göre sürekli olarak beklenenden farklılık göstermesi ve iletişimi etkileyecek farklılıkların bulunması ses bozuklukları olarak tanımlanır. Ses bozuklukları, dört grupta toplanarak açıklanabilir.

Sesin şiddetindeki bozukluklar, sesin gereğinden fazla gür ve çok zayıf olması olarak ifade edilir. Bu durumlar dinleyeni rahatsız eder.

Sesin perdesindeki bozukluklar, kişinin sesi yaşına ve cinsiyetine göre beklenenden daha yüksek (tiz) ya da alçak (pes) olması olarak tanımlanır. Normal konuşma sırasında yüksek ve alçak tonlar arasında yumuşak geçişler vurgulama sağlarken konuşmanın dinlenmesini ilginç hâle getirir. Sesin perdesini değiştirmeden (monoton konuşan) konuşan kişiyi dinlemek insanı rahatsız eder. Ergenlik döneminde, ses perdesinde kırılmalar görülür. Bu kırılmalar, daha sonraki yaşlarda devam ederse sorun olabilir.

Sesin tonundaki bozukluklar, burun yolundan çıkması gerekmeyen seslerin, burun yolundan çıkması sesin tonunda bozuklukların görülmesine neden olabilir.

Sesin esnekliğindeki bozukluklar, konuşmanın dinleyenin izleyebilme gücünden hızlı ya da normalden yavaş olması olarak tanımlanır. Konuşmadaki olağan dışı duraklamaların yapılması, sesin monoton olması gibi durumlar esnekliğe ilişkin problemlerdir.

Konuşma organlarındaki yapısal bozukluk ve rahatsızlıklar, gırtlaktaki sorunlar, sinir sistemindeki bozukluklar, çevresel etmenler ses bozukluğu nedenleri olarak sayılabilir. Çocuktaki ses bozukluğunun giderilmesi için bozukluğun nedenleri ve türü belirlenerek çocuk konuşma eğitimine alınır.

1.5.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları

Ana dilinin seslerini (bağımsız ya da birleşik seslerini) doğru ya da anlaşılır biçimde çıkaramıyor, birbirine gereği gibi ulanmasında ya da bu seslerin çıkarılması ya da ulanmasında yaşlılarından çok fazla ayrılık gösteriyorsa bu olay ekleme (söyleyiş/artikülasyon) bozukluğu olarak tanımlanır. Ekleme (söyleyiş/artikülasyon) bozukluğu, dört grupta toplanarak açıklanabilir:

Sesin düşürülmesi (atlamalar), konuşma sırasında bir sözcüğü oluşturan seslerden bir ya da birkaçının atlanmasıdır. Örneğin “tavşan” yerine “taşan” “saat” yerine “sat” gibi durumlar sesin düşürülmesidir.

Sesin değiştirilmesi (yerine koyma), çocuğun; sözcüğün başında, ortasında ya da sonundaki çıkarılması kendisine zor gelen bir sesin yerine kendince kolay çıkarabileceği bir sesi kullanarak konuşması olarak tanımlanır. En sık görülen ekleme (artikülasyon) bozukluklarından biridir. Örneğin “sarı” yerine “sayı”, “kara” yerine “kaya”, “arı” yerine “ayı” gibi durumlar sesin değiştirilmesidir.

Ses ekleme, sözcük içinde olmayan bir sesin eklenerek söylenmesi olarak tanımlanır. Bazı çocuklar, iki ünsüz sesin arasına bir ünlü ekleyerek “saat” yerine “sahat” gibi söyler. Bazı çocuklar belirli bir kurala uymaksızın ekleme yapar. Örneğin, “avlu” yerine “havlu” “eşek” yerine “eşşek” gibi durumlardır.

Ses bozulması, sesler tam ve doğru olmamakla birlikte gerçeğine yakın ya da ses, konuşma dilinde olmayan yeni bir ses olarak ortaya çıkar. Sesi tanımak güçtür. Çocuklarda çok rastlanan bir bozukluk değildir.

İşitme ve konuşma organlarındaki yapısal bozukluklar, dudak-damak yarıkları ve evdeki yetişkinlerin çocuğa iyi model olmaması vb. gibi faktörler ekleme bozukluğunun nedenleri arasında yer alabilir. Bunların yanında cinsiyet, ailenin sosyoekonomik düzeyi, ailesel ve genetik etkenlerle olumsuz çevre koşulları da artikülasyonun oluşumunda etkilidir. Bu bozukluğun düzeltilmesi için nedenlerin ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi ve çocuğun konuşma eğitimine alınması gerekir.

1.5.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)

Konuşma için gerekli olan sesler, heceler veya sözcüklerde uzatma, tekrarlama, irkilme, duraklama ve bazen de bunların yanında el, yüz, kol ve vücut hareketleri ile konuşmanın ritim ve akıcılığında oluşan bozukluk olarak tanımlanır. 2-4 yaşları arasındaki çocuklarda kekeleme sık görülen bir durumdur. Kekemelik birincil ve ikincil devre olmak üzere 2 grupta incelenir:

Birincil devre kekemelikte sorun sadece konuşmanın kendisinde olup konuşana geçmemiştir. Konuşma sırasındaki kararsızlık, tutulma, tekrarlama veya uzatma şeklinde akıcılıkla ilgili bozukluktur. Çocuk, konuşmasının sorunlu olduğunun ya da başkalarının konuşmasından farklı olduğunun farkında olmadığı için konuşmaktan çekinmez.

İkincil devre kekemelikte, konuşmanın kendisiyle birlikte konuşmaya eşlik eden jest, mimik ve vücut hareketlerinde de birtakım görüntüler olur. Konuşan kişide, konuşmaya başlayamama, duraklama, tekrarlama, patlama ve uzatma gibi belirtiler görülür. Bu belirtilere jest, mimik, el, kol ve vücut hareketleri de katılır. Kişi konuşmasının bozuk olduğunun farkında olduğundan kekelerim kaygısını taşır. Bu kaygı, onun tekrar kekelemesinin nedenidir.

Kekemelerin bazıları, yalnızken ya da yakınları ile normal konuşurken, yabancılarla konuşurken konuşma akıcılıklarını yitirirler. Bazılarının konuşurken kekeledikleri ama şarkı söylerken ya da okurken kekelemedikleri görülür. Kekemelik çocuktan çocuğa farklılık gösterir.

Kekemelikte konuşmanın akıcılığını bozan engelleri ortadan kaldırmak, çocuk tarafından problemin farkına varılmasını sağlamak, çocuğun problemini çözmesi için istekli hâle getirmek gerekir.

1.5.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)

Gecikmiş dil, çocuğun beklenen zamanda dilini geliştirememesi yaşlarına göre anlama ve anlatmada güçlük yaşaması olarak tanımlanır. Bu tanımlamada çocuğun yaşı ile dil gelişimi arasında bir paralellik dikkate alınır. Dili gecikmiş çocukların kelime dağarcığı sınırlıdır. Dillerinde anlatım noksanlığı, gramer ve söz dizimi yanlışları vardır. Arzu ve duygularını jest, mimik ve hareketlerle anlatmaya çalıştıkları, çevrelerindeki konuşmalara pek ilgi göstermedikleri, durmadan anlamsız sesler çıkardıkları, yalnız kalmaktan hoşlandıkları görülür.

Zihinsel gerilikler, uzun süren hastalıklar, çevresel etkenler, duygusal problemler gecikmiş dilin nedenleri arasında sayılabilir. Bozukluğun düzeltilmesi için problemin türünü ve ayrıntılarını bilmek, çocuğu konuşmaya istekli hâle getirmek, görsel ve sözel ifadelerin birlikte sunulduğu oyun etkinliklerinden eğitimde yararlanmak gerekir.

Afazi (söz yitimi) bozukluklar, beynin hasar görmesi sonucu oluşan iletişim bozukluğu olarak tanımlanır. Afazide dili anlama, kullanma yeteneği ve becerisi tam ya da

kısmi hasar görmüştür. Afazi; beyin yapısında meydana gelen bir iletişim problemi olduğu için nörolojik kökenlidir.

Afazili bireylerin tanınması ve sağlık durumlarının iyileştirilmesi tıp doktorları, bireyin dil özelliklerinin değerlendirilmesi, terapi programının belirlenmesi ve uygulanması konuşma ve dil uzmanları tarafından yapılır. Terapi esnasında ifade edici dile ve ağız egzersizlerine yönelik çalışmalar yapılır.

Çocuğun dil gelişimi değerlendirmeye alınır. Değerlendirme sonucuna uygun hazırlanan program ile eğitim verilir.

1.6. Dil Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Çocuğun, çevresini tanıyıp araştırma yapabilmesi için bilişsel gelişiminin sağlıklı olması gerekir. Bütün gelişim alanları, birbiriyle ilişkili olup birbirinden ayrı düşünülmediği için dil gelişimi de diğer gelişim alanlarıyla ilişkilidir. Örneğin dildeki gelişmeler, kavram oluşması ve problem çözmedeki ilerlemelere olanak sağlar. Dil gelişiminde olan bazı aksaklıklar, diğer gelişim alanlarında da problemlerin yaşanmasına neden olabilir.

Fiziksel yönden gelişmiş çocuğun, motor yetenekleri de gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Motor yeteneklerin olgunlaşması; dilin kullanılmasında, seslerin çıkarılmasında etkilidir. Geniş bir sosyal çevrede yetişen çocuğun anlatımı daha düzgün ve kelime hazinesi daha zengindir. Sosyal iletişime girdiğinde, dilini kullandığı görülür. Duygusal yönden problemlerin olmaması ve huzurlu bir ortam, dil gelişimini olumlu yönde etkiler.

Dil gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal-duygusal gelişim arasında da iş birliği vardır. Çocuğun, çevresindeki insanlarla iletişim kurabilmesi sosyal bakımdan gelişmiş olmasını gerektirir. Dili kullanıp soru sorması, konuşabilmesi için bilişsel ve dil gelişiminde problem olmaması gerekir. Dil gelişimi, bilişsel gelişimde çocuğun duygusu, motive olması, kişiliği de etkili olmaktadır. Örneğin kaygılı, sıkıntılı olan ve kendine güvenmeyen bir çocuk, daha az kaygılı ve sıkıntılı ve kendine güvenen çocuğa kıyasla problem çözmede ve kendini ifade etmede daha başarısız olabilir.

Dil gelişimi ile bilişsel gelişim paralellik gösterir ve tamamen iç içe bir gelişim alanıdır. Ayrıca bireysel farklılıklar mevcuttur. Bir gelişim alanındaki problem, diğer gelişim alanlarını etkiler. Bundan dolayı tüm gelişim alanlarının birbiri üzerinde etkisi vardır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Dil gelişimini etkileyen bazı faktörler vardır. Bu faktörler arasında bazılarının etkisi dil gelişiminde daha fazladır. Arkadaşlarınızla birlikte “köşeleme” oyunu oynayarak en etkili dil gelişim faktörünü bulmaya çalışınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dil gelişimini etkileyen faktörleri kartlara yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Her dil gelişim faktörünü ayrı karta yazabilirsiniz. ➤ Farklı renklere fon kartonları kullanabilirsiniz. ➤ Farklı yazı stilleri ile yazılarınızı daha ilgi çekici hale getirebilirsiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hazırladığınız kartları sınıfa asınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıfın belli köşelerini seçebilirsiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Arkadaşlarınıza oyunu nasıl oynayacaklarını anlatınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oyunu oynamadan önce oyunun kurallarının tahtaya yazabilirsiniz. ➤ Kuralların olduğu bir uyarıcı pano hazırlayabilirsiniz. ➤ Arkadaşlarınızdan kendilerine en uygun faktörün olduğu köşeye gitmelerini isteyebilirsiniz. ➤ Aynı köşeyi seçen grubun o faktörü seçme sebebini tartışmalarını isteyebilirsiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Seçilen faktörlerin en etkili olanlarını sıralayınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gruplardan birer sözcü seçmelerini isteyebilirsiniz. ➤ Sıralamanızı fon kartonuna yazabilirsiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hazırladığınız çalışmayı asınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıfta herkesin görebileceği bir yer seçebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. ( ) Çocuklar tarafından tüm seslerin çıkarılması 8 yaşlarına kadar sürer.
2. ( ) İki sözcüklü ifadeler döneminde, sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşan bu cümleler telgraf konuşması olarak ifade edilir.
3. ( ) Yapı, çocuğun yeni bilgisini yeterli olmaya başlayınca kadar gittikçe azalan destekle denemesine olanak verir.
4. ( ) Çocukta ses bozukluğunun nedenleri, türü belirlenir ve çocuk konuşma eğitimine alınır.
5. ( ) Kekemelerin her zaman kekeledikleri görülür.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

6. Seslerin, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bir süreç ..... olarak tanımlanır.
7. Çocuklar, yaklaşık olarak ..... yaşlarına kadar tüm ünlü ve ünsüz sesleri çıkarabilirler.
8. Anne-babanın eğitimi, mesleğinin olması, gelir düzeyi gibi durumlar dil gelişimini etkileyen ..... faktörlerdendir.
9. ...., beynin hasar görmesi sonucu oluşan iletişim bozukluğu olarak tanımlanır.
10. Örneğin “tavşan” yerine “taşan” “saat” yerine “sat” gibi durumlar ..... olarak açıklanır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Bütün çocuklar dillerini hangi yaşlar arasında öğrenirler?
A) 1-3 yaş arası
B) 2-4 yaş arası
C) 2-5 yaş arası
D) 3- 6 yaş arası
12. Aşağıdakilerden hangisi dilin fonksiyonlarından değildir?
A) Dil, olayları nesnelere durumunu ifade ederek açıklar.
B) Dil, sadece heyecan ve duyguları ifade eder.
C) Dil, kendi materyalini kendi geliştirirken en önemli aracı konuşmadır.
D) Dil, arzu ve isteklerimizi ifade etmek için kullanılır.
13. “Konuşma dilinde anlamını ayırt etmeye yarayan en küçük ses birimlerini oluşturur.” tanımı sesin bileşenlerinden hangisi ile tanımlanır?
A) Ses bilgisi
B) Biçim bilgisi
C) Söz dizimi
D) Anlam bilgisi

14. Aşağıdakilerden hangisi dilin kazanılması ve gelişimini etkileyen etmenlerden değildir?
A) Duyusal engel
B) Zihinsel engel
C) Uyarım eksikliği
D) Duygusal engeli
15. Çocuğun ses oyunları oynadığı, ses üretiminin başladığı, rastgele olarak çıkarılan a, u, o, ünlü seslerini uzattığı, yumuşak damak ve gırtlak seslerini çıkardığı 6 hafta ile 3 ay arasındaki dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Konuşma öncesi dönem – gııldama dönemi
B) Konuşma öncesi dönem – yeni doğan dönemi
C) Konuşma öncesi dönem – mırıldanma dönemi
D) Konuşma dönemi – ses, sözcük dönemi
16. Aşağıdakilerden hangi dönemin görülmemesi, bu dönemde dil problemlerinin, işitme kaybı, zihinsel gerilik gibi durumların ortaya çıktığını gösterir?
A) Tek sözcük dönemi
B) Mırıldanma dönemi
C) Mırıldanmanın tekrarı dönemi
D) İki sözcüklü ifadeler dönemi
17. Tek sözcük döneminde “atta” kelimesi sokağa gitmeyi anlatır. Bu durum aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Tek sözcükler, bir cümlenin anlamını taşıyabilir.
B) Sözcükler, hareketler yoluyla öğrenilir.
C) İlk sözcükleri, başka nesnelere içinde genişletir.
D) Bu tek kelimeler, konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar.
18. Aşağıdakilerden hangisi 3-4 yaş çocuğunun özelliğidir?
A) Küçük emirleri yerine getirir.
B) Geçmiş, şimdiki ve geniş zaman eklerini kullanır.
C) Basit soruları cevaplandırır.
D) Soru sormak isteklerini bildirmek için ses tonunu değiştirebilir.
19. Aşağıdakilerde hangisi dil ve konuşma bozukluklarını etkileyen fonksiyonel bozukluk çeşididir?
A) Ağızda yapı bozuklukları
B) Merkezi sinir sistemi bozuklukları
C) Çocuğun yaşadığı çevre
D) Motor bozukluklar
20. Konuşma için gerekli olan sesler, heceler veya sözcüklerde uzatma, tekrarlama, irkilme, duraklama ve bazen de bunların yanında el, yüz, kol ve vücut hareketleri gibi belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Ritim bozuklukları
B) Gecikmiş dil
C) Afazi
D) Ekleme bozukluğu

ÖĞRENME FAALİYETİ - 2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda dil gelişimi özelliklerine göre ortam ve araç gereç hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan erken çocukluk eğitim kurumlarından, ailelerden, kitapçılardan, elektronik ortamdan ve oyuncakçılardan çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun araç gereçleri araştırınız.

1. DİL GELİŞİMİNE UYGUN ETKİNLİKLER

1.1. Dil Gelişimine Uygun Etkinlikler

Çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesi onların dil kazanımlarını hızlandırmak, çeşitlendirmek ve akıcı olmalarını sağlamak açısından önemlidir.

Çocuklarla yapılacak dil gelişimi destekleyen etkinliklerde; sesleri algılama, dikkatini toplama, kelime dağarcığını artırma, sözel ifade becerilerini artırma gibi dil işlevlerini kolaylaştıracak çalışmalara yer verilir. Dil gelişiminin desteklenmesinde; nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söylemenin yanı sıra cümle öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir. Çocuğun gelişim düzeyini dikkate alarak neyi yapamadıkları veya başaramadıkları göz önüne alınarak yapabildiklerinden başlayarak etkinlik oluşturmak gerekir.

Çocukların dil gelişimini destekleyici etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalar:

- Çocuğun dil gelişimi özellikleri değerlendirme ile belirlenmelidir.
- Çocuğun yaşına ve ilgisine uygun bir etkinlik ve materyal hazırlanmalıdır.
- Çocukla iletişimde kullanılan sözcükler, onun anlama düzeyinde olmalıdır.
- Yetişkin ya da eğitimci, çocuk için iyi bir model teşkil etmelidir.
- Çocuğun yetişkinliğine dikkat etmesi önemlidir. Eğer çocuk, seçilen materyallere ve konuya ilgi göstermiyorsa etkinlik çocuğun ilgi gösterdiği konuya ve materyallere yönelik olarak hazırlanmalıdır.
- Çocuk, yapılan etkinliğe ne kadar istekli olursa o kadar çabuk öğrenir.

- Etkinliklerin çoğu farklı amaçlar içinde yer almalıdır. Örneğin kum ve su gibi görme, dokunma ve işitme ile ilgili organları uyaran araştırma niteliğindeki oyunlar ve hayali oyunlar anlama ve ifade etmeyi geliştirmek için kullanılabilir.
- Materyalleri amacına uygun kullanmadan önce çocuğa onları tanınması için fırsatlar sunulmalıdır.
- Çocuk bir etkinlikle uzun süre ilgileniyorsa etkinlik değiştirilmemeli, bu durum, çocuğun o etkinlikte öğrendiği bir şeylerin olduğunu gösterir. Çocuğun hareketlerinde monotonlaşma görüldüğünde mutlaka yeni materyal verilmelidir.
- Çocuğun ilgisini çekmeyen bir etkinlikte ısrarcı olunmamalıdır.
- Çocuğun öğrendiklerini pekiştirebilmesi için gerekli olan tekrarlar yapılmalıdır.
- Çocuğa hatalarını düzeltmesi için zaman tanınması kendisine olan güvenini geliştirecektir.
- Genelleme yapabilme özelliği, etkinlikler için önemlidir. Çocuk yeni öğrendiği becerileri mümkün olduğunca farklı durumlarda ve etkinliklerde pek çok kez ve eğitimciden farklı kişilerle de tekrarlaması önemlidir.
- Çocuğun etkinliklerde ne söylediği ile ilgilenilmeli ve söylediklerini nasıl iletğine dikkat edilmelidir.
- Çocuk, etkinlikler sırasında çevresindekilerle iletişim kurmak istediğinde çevresindekilerin de ona cevap vermesi gereklidir.
- Çocuk ile etkinlikler sırasında konuşurken ona sürekli soru soran ve onu sürekli izleyen bir yetişkin modeli olmaktan çok; onu motive edecek, kendisini ifade etmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Çocuğun doğru ve güzel konuşması için öncelikle çevresindeki yetişkinlerin doğru ve güzel konuşması gerekir

Çocuklarla konuşurken dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Çocukla konuşurken onun göz seviyesine inerek ve onunla göz kontağı kurarak konuşulmalıdır.
- Çocukla ismini kullanarak, gülümseyerek konuşulmalıdır.
- Kullanılan kelimeler ve cümlelerle çocuğa model olacağından doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapılarını kullanmaya özen gösterilmelidir.
- Normal ses tonu, jest ve mimikler kullanılarak konuşulmalıdır.
- Çocuğa onun anlatmaya çalıştıklarını dinleyerek doğru model olunmalıdır.
- Çocukla günlük yaşananlar, kendisinin veya diğer çocukların yaptığı işler hakkında konuşulmalıdır. Gerekli görülen durumlarda ona açıklama yapılmalıdır.
- Çocuğun konuşması genişleterek konuşulmalıdır.

Çocuğun dil gelişimini desteklemek için dikkat edilecek noktalar şunlardır:

Resim 2.1 : Çocuğa kitap okumak onun dil gelişimini destekler.

- Çocuğa yaşına ve ilgisine uygun kitap okunabilir.
- TV izlerken onunla konuşarak konuyu anlaması sağlanabilir.
- Beraber şarkı, şiir, tekerlemeler söylenebilir.
- Çocuğa hikâye ve masal anlatılabilir.
- Çocuktan yaşına uygun olarak hikâye ve masal anlatması istenebilir.
- Her fırsatta onunla sohbet edilmelidir (Yemek yerken bütün aile bireyleri bir araya geldiğinde konuşma fırsatı yakalayabilir.).
- Sohbet ederken kelime hazinesini geliştirecek şekilde konuşulabilir (Havanın durumu hakkında konuşulabilir ve ona farklı hava koşullarından bahsedebilir; yağmurlu, bulutlu, güneşli, rüzgârlı, kar yağışlı, soğuk, sıcak gibi...). Böylece sohbet konusuyla ilgili birçok kelimeyi öğrenmesini sağlanabilir.
- Oyun oynarken ve resim yaparken onunla konuşmak, onun hem dil gelişimi hem de zihinsel gelişimi için çok önemlidir. Ayrıca onunla konuşurken de yaratıcılığının gelişmesi sağlanabilir.
- Onunla konuşurken cevap vermesi için fırsat ve yeterli süre verilebilir.
- Çocuğun cümlesini tamamlamasına izin verilmeli ve onun cümlesini tamamlamaktan kaçınılmalıdır.
- Eğer ses kayıt cihazınız varsa çocuğun söylediği şarkı ya da anlattığı hikâye kaydedilebilir.
- Alışverişe beraber gidilebilir ve orada onun ilgisini çeken şeyler hakkında konuşulabilir.
- Çocukla konuşurken ses benzerlikleri hakkında bilgi verilebilir.
- Beraber fotoğraf albümlerine bakıp, fotoğraftaki kişiler, yer ve olanlar hakkında konuşulabilir. Bu tip bir etkinlik onun dil gelişiminin yanı sıra zihinsel (özellikle hafıza) gelişimine de yararlı olur.
- Yatağına yatmadan önce onunla gün hakkında konuşabilir, ardından ona hikâye anlatabilir.

Etkinlikler:

0-6 ay arası

- Bebeğin konuşma çabasını desteklemek için onunla bol bol konuşabilir ve onu dinleyebilirsiniz.

- Çeşitli sesler çıkararak bebekle konuşabilirsiniz. Ardından bebeğin çıkardığı sesleri taklit edebilir, bebeği yeni sesler çıkarması için destekleyebilirsiniz.
- Bebekle bulunduğunuz mekânda onun görebileceği veya ilgisini çeken nesnelere tanıtarak onlar hakkında konuşabilirsiniz.
- Şarkı ya da ninni söylerken onun yüz mimiklerini taklit edebilirsiniz.
- "Ce" oyunları gibi oyunları oynayarak karşılıklı iletişimi geliştirebilirsiniz.
- İsmi söylediğinizde size bakmasını teşvik edebilirsiniz.
- İletişim çabasıyla çıkardığı bütün sesler için olumlu ifadeler kullanabilirsiniz ("Ne güzel gülüyorsun!" gibi).
- Bebeğe değişik mesafelerden teypten müzik dinletebilirsiniz. Odanın farklı yerlerinden davul, zil, çingirak, tahta ya da metal kaşık vb. kullanarak sesler çıkararak bebeğin tepki vermesini sağlayabilirsiniz.

6-12 ay arası

- Bebeğe birbirine vurduğu zaman ses çıkarabileceği materyaller, buruşturduğu zaman ses çıkaran renkli kâğıtlar, naylon gibi malzemeler vererek oynaması için teşvik edebilirsiniz.
- Bebekle konuşurken bebeksi konuşmalar ve yanlış telaffuzlar yapmadan, onunla doğal, basit, yavaş, anlaşılır ve kısa tümcelerle konuşabilirsiniz.
- Seslerin farkına vardıkça (örneğin telefon çaldığında) ne olduğunu anlatabilirsiniz. Çıkardığı seslerin doğru telaffuzlarını tekrarlayabilirsiniz.
- Bebeğin sözcük ile nesne ilişkisini anlaması için kelimeleri uygun zamanlarda söyleyebilirsiniz. Örneğin dedesini görünce "dede" dersiniz duyduğu veya gördüğü nesnelerin ilişkisini daha kolay anlayabilir.
- Bebekle konuşurken konuşmasını beden dilinizle ifade edebilirsiniz. Jest, mimik ve hareketlerle çocuğun daha kolay anlamasını sağlayabilirsiniz. Bir nesnenin ismini söylerken ona doğru bakabilir veya el ile işaret ederek nesneyi gösterebilirsiniz.
- Ne söylediğini anlaması için ona zaman tanıyabilirsiniz.
- İsimleri, olayları, günlük etkinlikleri tanımlamak için aynı ifadeleri kullanabilirsiniz. "Ayşe'nin banyosu", "uyku zamanı", "banyo zamanı", "şimdi yemek zamanı" gibi.
- Parmak oyunları oynayabilirsiniz.
- Kitaplarla tanıştırap kitapta bulunan, basit ve günlük yaşantısında çok karşılaştığı nesnelere isimlendirebilirsiniz.

12-18 ay arası

- Çocukla iletişiminizde basit ve kısa tümceler kullanabilirsiniz.
- Doğal bir formda, ancak yavaş, anlaşılır ve açık konuşabilirsiniz.
- Çocuğun sözcük kazanımı için tercihli sözcüklerle soru yönelterek model olabilirsiniz. Örneğin elma ya da muz ister misin? gibi.
- Oynayabileceği bazı oyuncakları sağlayabilirsiniz. Örneğin oyuncak bir telefon, konuşma taklitleri yapabileceği en iyi oyuncaktır.

18-24 ay arası

- Yaptığınız etkinlikleri ve ne olduğunu anlatarak tanımlayabilirsiniz.
- Birlikte bazı günlük etkinlikler yapabilir, böylece konuşacak çok şey oluşturabilirsiniz.
- Çocuğun oyun içinde gerçek nesnelere oynamasını teşvik edebilirsiniz. Örneğin, gerçek yiyeceklerin kullanıldığı bir çay partisi gibi.
- Resimli olay ya da nesne kartlarıyla grup oyunları oynayabilir, bulmacalar çözebilirsiniz.
- Mümkün olduğunca sık sık kitap okuyabilirsiniz. İsim ve objeleri tekrar edebilirsiniz. Resimli bez kitapları kendi kendine tutmasını, karıştırmasını sağlayabilir; tanıdık objeleri gösterip, isimlerini söyleyebilirsiniz. Çocuktan tekrarlamasını isteyebilirsiniz.
- Geçmişten, günümüzden ve gelecekte söz edebilirsiniz (Bugün ne yaptınız? Yarın dede gelecek gibi).
- Eğer çocuğun çıkarabildiği bir ses varsa (örneğin baa), bu sesle başlayan ve çevresinde bulunan nesnelere öncelikle sözcük dağarcığına kazandırmayı hedefleyebilirsiniz. Örneğin bardak gibi. Bu sözcüğü basit tümcelerde ve duruma uygun ifadelerin içinde kullanabilirsiniz.
- Hedeflediğiniz ve çıkarabildiği sese ilişkin sözcük kartları oluşturabilirsiniz. Bu kartlarla evin içinde çeşitli oyun ortamları hazırlayabilirsiniz. Karttaki sözcüğü göstererek ismini söyleyebilirsiniz. Sözcüğün nasıl söylendiğini duymasına yardımcı olabilirsiniz. Bazen ona da sorarak isimlendirmesini isteyebilirsiniz. Her ne şekilde isimlendirme yaparsa yapsın, doğru kabul edip, tekrar geri iletim sağlayabilirsiniz (Örneğin Evet bu bir "bardak". Daha sonra /b/ sesiyle başlayan diğer karta geçebilirsiniz. Kendi gelişim süreci içinde yalnızca onu desteklemeyi hedefleyebilirsiniz.).
- İyelik zamirini öğretebilirsiniz ("Bu benim arabam, bu senin araban" gibi).

2-3 yaş

- Çocuğa yer bildiren sözcükleri öğretebileceğiniz oyunlar oynayabilirsiniz. Örneğin "topu kutunun 'içine' koymak" ya da "masanın 'üstünden' atmak" gibi.
- Çocuğa 10'a kadar saymasını öğretebilir ve sayma oyunları oynayabilirsiniz.
- Yazmayı taklit edebilmesi için boya kalemleri ve kâğıt temin edebilirsiniz.
- Diğer çocuklarla oyun oynayarak iletişim sağlayabilmesi için fırsatlar yaratabilirsiniz.
- Daha uzun ve karmaşık hikâyeler okuyabilir, masallar anlatabilirsiniz.
- Kitap içinde bulunan eylemleri tanımlayarak onları kısa cümlelerle anlatabilirsiniz. Anlattığınız cümlelerle ilgili her olaya ilişkin hemen soru yöneltebilirsiniz. Her ne cevap verirse versin, tekrar sorunuzun yanıtını bir de sizden duyması ona uygun konuşma modeli olmanız açısından etkilidir. Örneğin "Evet, çocuk ayakkabısını giyiyormuş." gibi.
- Çocuğun konuşmasına fırsat tanıyarak konuşmalarını dikkatle dinleyebilirsiniz. Çocuğun konuşmalarında o, bu, ben gibi zamirleri kullanıp kullanmadığını izleyebilir; bunları kullanması için çocuğa sorular yöneltebilirsiniz.

- Birlikte gittiğiniz kitapçıdan çocuğun, kitabı kendi başına seçmesine izin verebilirsiniz.

4-5 yaş

- Çocukla konuşurken tam ve düzgün cümleler kurabilirsiniz. Nesnelere üzerinde konuşurken “bu”, “o” yerine, nesnenin ismini söyleyebilirsiniz. Örneğin “onu bana ver” yerine “Kalemi ver.” gibi.
- Çocuğun sorularını sabırla yanıtlayabilirsiniz. Kuru yaprakların üzerinde yürürken, balık tutarken, evde otururken hep konuşabilir, sorularını yanıtlayabilirsiniz. Çocuğa zenginleştirilmiş yakın çevre imkânı tiyatro, sinema, müze, konser, maç gibi farklı etkinlikler sunabilirsiniz.
- Büyük- küçük, sert- yumuşak gibi zıtlıklar içeren oyunlar oynayabilirsiniz.
- Konuşmalarınıza zamana ilişkin kavramlar katabilirsiniz (bugün, yarın, daha sonra, gelecek hafta gibi).
- Çocuğa olaylara ilişkin hisleri ve duyguları hakkında konuşma fırsatı tanıyabilirsiniz.
- Kendinize ait sözcük oyunları, tekerlemeler, hikâyeler yaratabilirsiniz.
- Sözcük bulma oyunları oynayabilirsiniz.
- Çocuğun sorularını bıkmadan cevap verebilir, olayları sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatarak çocuğun sözcük bilgisinin artmasına, merakının tatmin olmasına hem de olayları birbirine bağlamasına yardım edebilirsiniz.
- Dil ötesi becerilere ilişkin oyunlar üretebilirsiniz (örneğin bir sözcüğün hangi sesle başladığını ya da bir sesle başlayan sözcüğün bulunması gibi fonolojik farkında olmaya ilişkin etkinlikler).

6 yaş

- Çocuğa resimli kitaplar verebilirsiniz. Resimdeki konular hakkında neler düşündüğünü açıklaması için cesaretlendirebilirsiniz.

Resim 2.2: Çocuğa kitap okuma

- Çocuk giyinirken onunla giysilerin renkleri, nelerden yapıldığı üzerine sohbet edebilirsiniz (ipek gömlek, yün çorap gibi). Aynı durum ev eşyaları ve diğer nesnelere için de uygulanabilir (tahta kaşık, cam bardak, mermer merdiven vb.). Böylece çocuğun kelime hazinesinin gelişimine yardım edebilirsiniz.
- Çocuğa bol bol öyküler okuyabilirsiniz. Bunlarla ilgili sorular sorarak çocuğun okunan parçayı anlatmasını sağlayabilirsiniz. Kelime hazinesini ve dil becerisini geliştirebilirsiniz; bu kitapların çocukların gelişimleri doğrultusunda seçilmesi önemlidir.
- Kâğıt torbaların üzerine bir yüz çizerek göz ve ağız yerlerine düğme veya kumaş yapıştırarak köşelerini ipe bağlayarak kulak yapabilirsiniz. Bunu çocuğun eline geçirip bileğinden ipe bağlayarak el kuklaları ile değişik rollere bürünerek hikâyeler oluşturmalarına rehberlik yapabilirsiniz.
- Çocukla birlikte hazırlayacağınız kukla sahnesi, el ve parmak kuklaları ile duygu, düşünce ve isteklerini yansıtabileceği bir oyun ortamı hazırlayabilirsiniz. Duygu ve düşüncelerini ifade etmesine, kelime dağarcığının artmasına rehberlik yapabilirsiniz.
- Günlük yaşantınız üzerine kurduğunuz öyküleri anlatırken öyküdeki bir çocuğun adının yerine sınıftaki bir çocuğun adını kullanmanız yerinde olur. Neşeli ve komik olayları anlatan öyküler çocukları mutlu eder. Bazen de çocukların da benzer öyküler anlatmasını isteyebilirsiniz. Böylece çocukların duygu, düşünce, olayları anlama ve ifade etme yeteneğinin gelişimine yardımcı olabilirsiniz. Yeni sözcükler, anlamlı, uzun ve akıcı cümleler, iki ayrı fikri bir cümlede birleştirerek ifade etme becerisini geliştirir.
- Çocuğun beraber yaşadığınız ve onun yaşadığı günlük olayları bir spikermiş gibi size haber olarak anlatmasını isteyebilirsiniz. Bunun için bir masanın üstüne iki tarafı açık bırakılmış bir kolyi TV gibi yerleştirebilirsiniz. Kolinin eni kalın olmamalı ve arkasından görünen duvar ışık almamalı ve koyu bir fon oluşturmasına dikkat edilmelidir. Çocuk bu kolinin içine koltuk altlarına kadar portresi gözükecek biçimde girerek anlatmak istediklerini TV spikeri gibi anlatması sağlanmalıdır. Türkçeyi dil bilgisi kurallarına uygun kullanmasına, kurduğu cümlelerde öğeleri doğru yerleştirmesine, Türkçedeki ekleri, takıları yerli yerinde kullanmasına rehberlik edilebilir.
- Ninniler, şarkılar ve şiirler ilgi çekicidir. Çocuğa şiirler ve şarkılar söylenebilir. Daha sonra sevdikleri şiirlerin ve şarkıların üzerine eklemeler yapılabilir. Bunları söylerken çocuklardan ardından gelen tanıdık sözcükleri tahmin etmeleri istenebilir. Bu türden kitaplar alarak çocuklarla son sözcüğü tahmin etme oyunları oynatabilirsiniz..

1.2. Dil Gelişimine Uygun Araç Gereçler

Çocuğa uygun bir araç gereç seçerken sağlam, kullanışlı ve bakımı kolay, birden çok amaca yönelik ve çocuğa zarar vermeyecek olmasına dikkat edilmelidir. Araç gereçler ilgi çekici olmalı, göze hoş görünmeli, araştırma ve keşfetmelerini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli ayrıca güvenli olmalıdır. Çocuğun gelişim düzeyine göre basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru giden bir sıra ile verilmelidir. Seçilen araç gereçlerin eğitim programındaki amaç ve kazanımlarla tutarlılık göstermesi sağlanmalıdır.

Yapılan bir araştırmada annelerin 1 yaşındaki çocukları ile oyuncaklı ve oyuncaksız ortamlardaki konuşmaları video kaydı ile incelenmiş ve anne konuşmalarındaki isim ve fiil kullanımındaki dağılım araştırılmıştır. Oyuncak oynarken isim türü sözcükler daha fazla kullanılırken, oyuncaksız ortamda fiillerin daha fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Annelerin çocuklarını daha çok isim söylemeye teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, bebek ve bakıcısı tarafından oynanan "cee" oyunu, nesne, oyuncak ve vücut kısımlarını isimlendirmek gibi oyunların dil gelişimi ve sözel etkileşimi olumlu yönde etkilediği görölmektedir. Annenin oyuncaklı oyunu sırasında, özellikle bebeğin dikkatini toplamaya yönelik davranışı ile bebeğin dil becerileri arasında güçlü bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bebeklerin dili öğrenmeye öncelikle kullanılan dildeki sesleri öğrenmekle başladığı, seslerden hecelere, cümlelere ve dilin tam olarak anlaşılmasına dek süren süreç içinde sıra değişmezken gelişimin hızı, ona sunulan imkânlardan etkilenmektedir.

Prof. Dr. Mübeccel Gönen tarafından yapılan araştırmada ise okul öncesi eğitim kurumuna giden 4-5 yaş çocuklarına resimli kitaplarla yapılan eğitimin dil gelişimine etkisi araştırılmış ve sonucunda resimli kitaplarla 4 ay boyunca destekleyici dil eğitimi verilen (deney grubu) çocukların son test ortalamalarının (kontrol grubu) destekleyici dil eğitimi verilmeyen çocukların ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, okul öncesi eğitim kurumlarında verilen dil gelişimine yönelik etkinliklerin çocukların dil gelişimlerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir.

Çocukla ilgilenenlerin, çocuğun eline bir malzeme vermek istediğinde çocuğun gelişim basamağını veya olgunluk düzeyini iyi bilmesi gerekir. Araç gereç yaparken veya seçerken bireylerin göz önünde bulunduracağı çocuğun ilgileri, ihtiyaçları, gelişim düzeyi ve yaşıdır.

Aşağıda çocukların yaşlara göre gösterdikleri dil gelişimi özelliklerine yer verilmiştir.

- **Çocukların 0-3 ayda yapabildikleri**
  - Seslere başını çevirebilir.
  - Mırıldanma ve gülümsemeyle karşılık verebilir.
  - Ünlü-ünsüz birleşimi heceler çıkarabilir (ah-ah, oh-oh).
- **Çocukların 3-6 ayda yapabildikleri**
  - Anlaşılmaz sesler çıkarabilir (bababa, gagaga).
  - İsmine yanıt verebilir.
  - "Ce" oyunu oynayabilir.
- **Çocukların 6-12 ayda yapabildikleri**
  - Sözcükleri taklit edebilir.
  - "Hayır"a tepki verebilir.
  - "Anne" ,"baba" gibi sözcükleri söyleyebilir.
  - Kolay heceleri söyleyebilir (da, go, ga).

- **Çocukların 12-18 ayda yapabildikleri**
  - Sözcük dağarcığı 5-20 arasında olabilir.
  - Basit direktifleri takip edebilir.
  - İsmine karşılık verebilir.
  - Bay bay yapabilir.
  - İki basit sözcükle basit cümle kurabilir: Örneğin, "Dede gitti".
- **Çocukların 18-24 ayda yapabildikleri**
  - İki ya da dört sözcükle cümle kurabilir.
  - Bilinen insanların, nesnelere ismini söyleyebilir.
  - Yaklaşık 50 sözcük bilir.
- **Çocukların 24-36 ayda yapabildikleri**
  - İki aşamalı direktifleri takip edebilir; "Arabayı getir ve masaya koy." gibi.
  - Çok farklı cümle tiplerini anlayabilir.
  - Dört beş sözcüklük cümleler kullanabilir.
  - "Neden" soru tipini kullanabilir.
  - Masalları dinleyebilir ve masalla ilgili basit sorular sorabilir.
- **Çocukların 3-4 yaşta yapabildikleri**
  - Günlük yaşamımızda kullandığımız içmek, açmak, kapamak, uyumak gibi eylemleri belirten resimleri isimlendirebilir.
  - Özellikleri belirtilen nesnelere getirebilir.
  - İki eylem gerektiren direktiflere uyabilir.
  - Çevredeki nesnelere tanır ve onları adlandırabilir.
  - Söylenmesi bile dokuz yüze yakın kelimeyi anlayabilir.
  - İki ayrı nesnelere eylemi gerektiren emirleri yerine getirebilir.
  - Beş altı kelimeli cümle kurarak konuşabilir.
  - Sesinin tonunu ve hızını ayarlayarak konuşabilir.
  - Yaptığı bir resmi anlatabilir.
  - Kendi kendine konuşur ve çok soru sorar.
  - On sekiz nesne kartı içinden en az on tanesinin ne olduğunu söyleyebilir.
  - Altı kelimelik bir cümleyi, söylendikten sonra tekrarlayabilir.
  - Bir hikâye oluşturup anlatabilir.
  - Zamanı algılayabilir (yarın, daha sonra, gelecek hafta gibi).
  - Olayları birbirine bağlayıp olan biteni anlatabilir.
- **Çocukların 4-5 yaşta yapabildikleri**
  - Özellikleri belirtildiğinde vücudunun kısımlarını gösterebilir.
  - Üç nesneyi içeren yönergelerle ilgili davranışları ve emirleri yerine getirebilir.
  - Resimleri mantıklı bir şekilde açıklayabilir.
  - Tek başına 3-4 mısralık şarkıları söyleyebilir.
  - Düzgün ve tam cümleler kurabilir.

- Yedi kelimededen oluşan cümleler kurabilir.
- Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları doğru olarak kullanabilir.
- On sekiz değişik nesne resminden on dört tanesinin ismini söyleyebilir.
- Yakın zamanda yaşanmış olayları anlatıp olaylar arasında ilişki kurabilir.
- Ev adresini söyleyebilir.
- Kaç yaşında olduğunu söyleyebilir.
- Sürekli olarak "neden, ne zaman, nasıl" gibi sorular sorabilir.
- Kelimelerin anlamlarını merak ederek ne olduğunu sorabilir.
- Gerçekleri hayallerle karıştırarak hikâyeler anlatabilir.
- Daha uzun öyküler anlatır ve içinde ailesinin de olduğu öyküler yaratabilir.

➤ **Çocukların 5-6 yaşta yapabildikleri**

- Adını soyadını söyleyebilir.
- Ailedeki kişilerin isimlerini söyleyebilir.
- Telefonunu ve ev adresini söyleyebilir.
- 6-8 kelimelik cümleler kurabilir, söylendiğinde tekrarlayabilir.
- Somut nesnelere yapılarına göre daha ayrıntılı olarak tanımlayabilir.
- Soyut nesnelere anlamlarını sorabilir.
- Zıt anlamlı soyut kelimeleri söyleyebilir.
- Zıt anlamlı somut kelimeleri söyleyebilir.
- Günlük yaşantısını anlatabilir.
- Yer ve hareket tarif edebilir.
- Niçin sorusunu açıklayarak cevaplayabilir.

Resim 2.3: Resimli kitaplar

- 0-6 yaş çocuktan dil gelişimine uygun araç gereçler
- Müzik kutusu
  - Çıngırak
  - Saat
  - İpi çekince ses çıkaran oyuncaklar
  - Çeşitli araçlardan yapılmış marakaslar
  - Oyuncak bir telefon
  - Seslerini dinleyebileceği değişik cisimler
  - Flüt, davul, org gibi müzik aletleri

- Radyo, teyp, televizyon gibi değişik tonlarda m¼zik dinleyebileceği araçlar

Resim 2.4: Kuklalar dil gelişiminde önemlidir.

- Resimli kitaplar
- Tahta ve bez kitaplar
- Kuklalar
- Hayvan sesleri çıkaran dolgu ve her türlü oyuncak
- Çocuğa uygun kost¼m ve aksesuarlar

1.3. Okul öncesinde Dil Gelişimini destekleyen Etkinlik Planlama

Çocukların bir gün içerisinde yaptığı etkinlikler dil gelişimlerini artırır, geliştirir. Bu etkinliklere -hedeflere yönelik- çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine uygun olarak yıllık ve günlük planlarda yer vermek gerekir.

Serbest zaman etkinliğinde yapılan bir serbest resim etkinliğinde; çocuklara yaptıkları resimde neler yaptıklarını anlatmaları istenir. Resimde başka kimlerin olacağı, resimdekilerin neler konuştukları sorulur. Resimdeki kendisi olsaydı neler söylemek isteyeceği, bu resmi bir daha çizseydi neler çizebilecekleri, neyi ne renk boyadıkları, konularında çocuklarla konuşmak, onların nesnelere öğrenmesi ve kelime hazinesini geliştirmelerine yardımcı olur. Ayrıca bu tür çalışmaların; algılama, dikkat, kendini düzg¼n c¼mlerle ifade etme, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı c¼mlerle açıklama, yaratıcılıklarını artırarak dil gelişimlerine katkıda bulunduğu gör¼lmektedir. Öğretmen; kesme-yapıştırma, yırtma-yapıştırma, kolaj gibi çalışmalarını yaparken çocukları yönlendirir. Onlara ne yapmak istedikleri, neden onu yapmak istedikleri, etkinliği tamamladıktan sonra yaptıklarını anlatmalarını isteyerek çocukların dil gelişimlerine katkıda bulunur. Ayrıca ilgi köşelerinden biri olan kitap köşesine konan hikâye kitapları ve kukla köşesine konan omak, parmak, yüzük gibi çeşitli kuklalar, çocukların dil gelişimini geliştiren araç gereçlerdir. Çocuğun bunlarla ilgilenmesi, bunları incelemesi için fırsat verilmelidir.

Türkçe dil etkinliğinde yapılan şiir, bilmece, tekerleme, parmak oyunu, hikâye anlatma etkinlikleri, dil gelişimini destekler. “Okulum”, “Evimiz” şiirleri, “Ali ile Ayşe”, “Çal Kapıyı” “İnsanlar” parmak oyunları, “Uzun Kulak” “Güzel Bir Düş” hikâyeleri “Unutkan Fil Yavrusu”, “Küçük Tren” masalımsı hikâyeler, “Deve Kuşu ve Çiçekler”, “Kucak Dolusu Sevgi” isimli masalları ile bu etkinlikler gerçekleştirilebilir.

Öğretmen, hikâyelerde; kuşların bulutların üstünde, balıkların denizin altında yüzdüğünü anlatırken çocukların kelime hazinesini artırmada, hikâye anlatımından sonra yapılan soru-cevap konuşmalarında, hikâyenin dramatisasyonunda ya da hikâye tamamlama gibi etkinliklerle de çocukların kendilerini düzgün cümlelerle ifade etmelerine rehberlik etmektedir. Çocuklar, zamanla hikâyeler oluşturmaya ve oluşturdukları hikâyeleri resimlemeye başlayacaktır. Ayrıca anlatılan bir hikâyenin şarkısını yapma, o hikâyeyi şiir olarak ifade etme gibi etkinlikler de yapılabilir. Böylece çocuklar; dinleme becerisini kazanma, dinlediği hikâyede yer alan kelimeleri öğrenme, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, hikâyedeki nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, dramatisasyonda aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda, sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirir. Bazı hikâyelerin içinde geçen tekerlemeler şarkıya dönüştürülerek ya da hikâyeye uygun şarkılar yazılıp bestelenerek hikâyenin gerekli yerlerinde grup hâlinde ya da bireysel olarak söylenebilir.

TEKERLEME:

KARGA

Karga karga gak dedi
Çık şu dala bak dedi.
Karga seni tutarım
Kanaından öperim.

Burada çocuklar kendisine söylenen dört beş sözcüklük cümleleri tekrarlayabilir. Ayrıca kendisi de beş altı sözcükten oluşan cümleler kurabilir. Çocukların nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma becerilerini geliştirmeleri sağlanır. Daha sonra çocuklardan bu tekerlemeye benzer cümleler kurarak yeni tekerleme oluşturmayı denemelerini isteyebilirsiniz. Böylece sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir. Uyaklar, ritmik cümleler, bilmeceler ve tekerlemeler çocuğa harflerin sesini kavratmak için iyi bir yöntemdir.

ŞİİR:

Anneciğim seni ben,
Çiçeklerden yemiştin,
Sarı saçlı bebekten,
Canımdan çok severim.

Gitme hep yanımda kal,

Beni kollarına al,
Pembe gülden daha al,
Yanağından öperim.

Melahat Uğurkan

Resim 2.5: Türkçe dil etkinliği

Bu şiir öğretilirken çocukların anne sevgisiyle ilgili kendilerini ifade etmesine; şiirdeki nesne, olay ya da varlıkları adlandırmasına ve onlara ait belli başlı özellikleri öğrenme ve söyleme becerisini geliştirmelerine rehberlik edilir.

Öykü : “Kucak Dolusu Sevgi” gibi bir masal anlatılır (Masaldaki kahramanları, nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri öğrenme ve söyleme becerisini geliştirme).

Resim 2. 6 : Kukla sahnesinde hikâye oluşturma

Öykü sonrası etkinlik: Çocuklara masal kahramanlarına uygun kostüm giydirilerek onlardan öyküyü dramatize etmeleri istenebilir. Çocuklardan kukla tiyatrosu ile öykünün bir başka şeklini oluşturması ve oynatması istenebilir. Maske kullanmak da öyküyü canlandırmada etkili bir yoldur. Böylece çocukların Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

Oyun etkinliği: Telsiz telefon, hasta dirildi, sebzeler meyveler, havada karada denizde gibi oyunlarla çocukların sözcük dağarcığını geliştirmelerine rehberlik edilir.

Evet - Hayır Oyunu: Öğretmen oyunu açıklar: İçinizden birini seçerek bazı sorular soracağım. Bu sorulara karşılık bana “evet-hayır” demeyeceksiniz. Onun yerine bana uzun cümlelerle cevap vereceksiniz. Örneğin; Anneler gününde annene hediye almışsın doğru mu? desem buna karşılık “Evet-Hayır” yerine, “Ben annem için çiçek topladım.” gibi

cevaplar vereceksiniz. Birkaç deneme yapıldıktan sonra oyuna geçilir. Evet- hayır sözcüklerini kullanmayanlar böylece nesne olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi elde eder.

Müzik Etkinliği: Çocuğun sözel ifadelerini artırmak için basit ritmik şarkılar söylenebilir. Örneğin “Pazara Gidelim” gibi çoğul kullanımına uygun “Ellerim Nerede?” “Ali Babanın Çiftliği” gibi... ritmik şarkılar öğretilebilir. Müzik de çocuğun dinleme becerisini geliştirmede önemli rol oynar. Bazı konuşmalar çocuklarla ritmik bir şekilde yapılabilir. Bu eğlenceli oyun sayesinde çocuk, seslere ve ritimlere odaklanabilecektir.

Etkinliğin Adı: Annemize Türkü

Uygulama: Öğretmen, çocuklara öncelikle şarkının tamamını söyleyerek dikkati üzerine çeker ve şarkının ikinci ve sonraki tekrarlarını çocuklarla birlikte yapar. Şarkının nakarat bölümlerinde çocuklar alkışlarla (ritim araçları ile de olabilir) ritim tutarlar. Öğretmen, bu konuda çocuklara rehberlik eder.

Annemize Türkü

Güneşin alası çok
Her evin çilesi çok
Analar çeker yükü
Kimsenin bileşi yok

Çocuğa bakar anne
Evine tapar anne
Gece gündüz çalışır
Yarını yapar anne

Gelin çiçek derelim
Yollarına serelim.
Sevgi dolu türkülerle
Annemize verelim.

Gelin çiçek derelim
Yollarına serelim.
Sevgi dolu türkülerle
Annemize verelim.

Muammer SUN

Çocuklarla birlikte müzikli dramatizasyon da yapılabilir. Çocuklar ayağa kalkıp halka oluştururlar. Şarkıya uygun hareketlerle şarkının nakarat bölümlerinde halkanın ortasında toplanarak diğer bölümlerinde de halkada yürüyerek canlandırma yapabilirler.

Fen ve doğa etkinliklerinde, hava grafiğini, mevsim şeridini incelerken karşılaştırma ve adlandırma yaparlar. Batan- yüzen nesnelere incelerken karşılaştırma ve adlandırma, özelliklerini söyleme; bir doğa gezisi sonrasında toplanan bitkiler, hayvanlar, taşlar, böcekler, yapraklar canlı cansız bütün nesnelere nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme becerilerini geliştirirler. Bu arada cümlelerdeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama becerisi gelişir.

Okuma yazmaya hazırlık çalışmaları: Aşağıdaki etkinlikte nesne olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, etkinlik cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir

şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi gelişir.

Yönerge: Her sırada bir olay anlatılıyor. Doğru sıraya uygun olaylardan öykü oluştur.

Resim 2.7 : Resimde anlatılan olaylardan bir hikâye oluşturunuz.

Rutin etkinlikler sırasında da örneğin; yemek yerken yiyecekleri, sebze ve meyveleri, nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, özelliklerini söylerken etkinlik cümlelerindeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerilerini geliştirme hedeflenmektedir.

Yer belirten edatlar, günlük yaşantıda doğal olarak kullanılır. Örneğin; çaydanlığın ocağın üzerine koyulması, şekerin çayın içine atılması. Bu etkinlik esnasında, ne yapıldığı söylenebilir ve çocuğa da edatları kullanması için uygun sorular sorulabilir: “Çaydanlığı nereye koyacağım?” veya “Şekerini neyin içine koyabilirim?” gibi.

ÖRNEK 1

Etkinlik adı: Ne Yaptıklarını Söyleme

Amaç: Verilen nesnelere tipik olarak ne yaptıklarını söyleme ve isimlere uygun fiil bulma.

Materyal: Aynı etkinlik kavramı altında toplanabilecek 4 farklı şeyi gösteren bir dizi oyun kartları (ay, lamba, mum, yıldız, aydınlatmak), (tren, araba, gemi, bisiklet, hareket etmek), (balon, uçurtma, kuş, kelebek, uçmak vb.)

Uygulama: Çocuklar masanın çevresine otururlar. Öğretmen, çocuklara sırayla bir kart gösterir ne olduğunu ve ne yaptığını sorar. Doğru yanıtlayan çocuk, bir puan ya da marka alır. Oyun sonunda en çok puan ya da markaya sahip olan çocuk oyunu kazanır. Böylece çocuk; varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, etkinlik cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi kazanır.

ÖRNEK 2

Etkinlik adı: Resimli Öykü

Amaç: Resimli öykü anlatma, resimler arasında bağlantıları tanıma, ve bunları mantıksal olarak dile getirerek anlatma.

Materyal: Çocuklara yakın çevrelerinden veya tanıdık olay ve masalları resmeden 24 kartlı resim

Uygulama : Resimli öyküler, değişik biçimde oluşturulabilir. Tüm kartlar masaya konduktan sonra çocuklardan biri, bir kart alır ve arkadaşlarına gösterir (örneğin, serçe). Bir sonraki çocuktan, buna artık anlamlı bir biçimde uyacak ve küçük bir öykü oluşturacak kart bulması istenir. Bunu anlayan çocuk, örneğin serçeyi ağaçta gösteren kartı alır ve bir önceki kartın yanına koyar (serçe ağaçta). Sırası gelen çocuk uygun kart bulmaya çalışır. Oyun, masada serçeyle ilişkisi kalmayan kartlar kalına dek sürer. En çok karta sahip olan çocuk, oyunu kazanarak oluşturduğu öyküyü anlatır. Çocukta nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, etkinlik cümlelerindeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama ve kelime dağarcığı gelişir.

ÖRNEK 3

Etkinlik adı: Öykü Oluşturma

Amaç: Özgün bir öykü oluşturabilme

Materyal: Resimli kartlar vb.

Uygulama: Çocuklara, çocukların çanta hazırladığı bir resimli kart gösterilir. Şu soruları sorularak çocukların hayal gücünü etkin olarak kullanmasına yardımcı olmak mümkündür:

- Bu çocuklar nerede yaşıyorlar?
- Nasıl bir evde oturuyorlar?
- Neden çanta hazırlıyorlar?
- Nereye gidecekler?
- Neden buraya gitmek istiyorlar?
- Burada neler olacak?
- Kimlerle karşılaşacaklar?
- Başlarına hangi olaylar gelecek?
- Çantanın içinde neler var?
- Çantayı kapatırken neden zorlandılar?
- Çantayı daha kolay nasıl kapatabilirler?

Soruları sorularak cümlelerdeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

ÖRNEK 4

Etkinlik adı: Öykü Oluşturma

Amaç: Özgün bir öykü oluşturabilme

Materyal: Resim (bulutların arasında yere düşmekte olan kar tanesi)

Uygulama: Çocuğa, bulutların arasında henüz yere düşmemiş bir kar tanesi olduğunu düşünceleri söylenir.

- Bundan sonra başınıza neler gelecek?
- Henüz aşağıya inmediniz.
- Neler hissediyorsunuz?
- Sizi en çok heyecanlandıran ve korkutan şey, şeyler ne olabilir?
- Sizce bu yolculuk uzun mu kısa mı sürecektir? Neden?
- Yolculuğunuz sırasında kimlerle karşılaşacaksınız?
- Yere indiğinizde en çok neyi merak ediyorsunuz? Neden?
- Nereye ineceğinizi düşünüyorsunuz?
- Yere indikten sonra başınıza neler gelecek?

gibi soruların yanı sıra çocuğun anlatımı sırasında da sorular çeşitlendirilerek devam edilebilir. Böylece, etkinlik cümlelerindeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

ÖRNEK 5

Etkinlik adı: Öykü Oluşturma

Amaç: Düzeyine uygun öykü anlatabilme, yaratıcılık ve hayal gücünü kullanarak özgün bir ürün oluşturmalarına rehberlik yapılır.

Materyal: Değişik özellikteki bloklar

Uygulama : Çocuklarla birlikte blok köşesine gidilerek onlardan blokları kullanarak bir şeyler inşa etmelerini isteyebilirsiniz. Çocukları, yaptıklarıyla ilgili öykü anlatması için yönlendirebilirsiniz. Öykü anlatımı sırasında çocuklara sorular sorarak çocuklara yardımcı olunabilir. Öyküyü resimlemesini isteyebilir, oluşturulan resimleri çekip albüm oluşturabilir; albümü, öykü kitabı olarak kullanabilirsiniz. Böylece nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme; cümlelerdeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir.

ÖRNEK 6

Etkinlik adı: Müzik

Amaç: Müziğin ritmine uygun öykü oluşturma

Materyal: Değişik ritimlerde müzik parçalarını içeren kaset, teyp...

Uygulama: Çocuklarla kendinizi rahat hissedebileceğiniz bir düzende oturarak müzik parçasını dinleyebilirsiniz. Çocuklardan dinledikleri parçayla ilgili öykü oluşturmalarını isteyebilirsiniz. Öykü oluşturma sırasında açıklamalar yaparak onlara basit sorular sorarak öykünün oluşmasına yardımcı olabilirsiniz. Oluşturulan öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin olmasına dikkat edilmelidir. Öyküyü bir kez tekrarlayarak, öyküyü kısımlara ayırarak çocuklardan resimlerini yapmalarını isteyebilirsiniz. Böylece, öykünün resimlenmesini sağlayabilirsiniz. Öyküyü oluşturan cümlelerdeki öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

Aşağıdaki şekilde, yaşlara göre gelişim alanları ve etkinlikler verilmiştir. Gelişim alanlarının birbiriyle ilişkisini inceleyiniz.

ETKİNLİK LER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Türkçe Dil Etkinlikleri öykü-masal	Dil gelişimi, Bilişsel gelişim	Beş dakikayı geçmeyecek uzunluktaki öyküyü dinleyebilir. Anlamlı olmayan öykü oluşturabilir.	On beş dakikaya kadar olan öyküleri dinleyebilir. Öykü ile ilgili karakterleri ayırt edebilir. Konu ile ilgili sorulara cevap verebilir. Anlamlı öyküler oluşturabilir.	Uzun öyküleri bölümler halinde dinleyebilir. Konu ya da resim verildiğinde giriş-gelişme-sonuç sıralamasına uygun, anlamlı öykü oluşturarak anlatabilir.
Parmak oyunu, şiir tekerleme, bilmece	Dil gelişimi, Motor gelişimi (küçük kas) Bilişsel gelişim	3-4 dizelik şiir ve tekerlemeleri tekrarlarla öğrenebilir. Basit parmak oyunlarını öğretmen eşliğinde tekrarlayabilir.	Kısa şiir ve tekerlemeleri tekrarlarla öğrenebilir. Verilen ipuçlarını değerlendirerek bilmece çözebilir. Öğrendiği parmak oyununu tek başına tekrarlayabilir.	Konulu şiir öğrenir ve istendiğinde şiiri tekrarlayabilir. Uzun tekerlemeleri öğrenerek tekrarlayabilir. Konu ile ilgili bilmece oluşturabilir.

Şarkılar (ritim çalışmaları)	Dil gelişimi, Bilişsel gelişim, Motor gelişimi	Dört mısralık şarkıları öğrenebilir. Melodik yapıyla söyleyebilir. Basit melodilerde ritim çubuğu kullanabilir.	Ritim aletlerini kullanarak iki kıtalı şarkılara eşlik edebilir.	Şarkıları melodik yapısıyla öğrenebilir. Ritim aletlerini amacına uygun kullanarak yeni melodiler oluşturabilir.
Sanat Etkinlikleri Boyama	Motor (küçük kas), gelişimi Bilişsel gelişim	Anlamsız karalama çalışmaları yapabilir. Değişik renkleri kullanabilir. Yönergeye uygun, sınırlı boyama yapabilir.	Basit ev, insan, ağaç şekli çizebilir. Yaratıcı boyama çalışmaları yapabilir. Ana ve ara renkleri kullanabilir.	Konulu resim çizebilir. Boya maddelerini amacına uygun kullanabilir. Proje çalışmaları yapabilir.
Kesme-Katlama	Motor (küçük kas), gelişim Bilişsel gelişim	Yardımla düz 20 cm'lik çizgi kesebilir. Yırtarak şekli çıkarabilir. Model olduğunda bir kâğıdı 2 veya 3'e katlayabilir.	Verilen şekli düzgün keserek çıkarabilir. Yapılan çalışmalarda yapıştırıcı kullanabilir. Verilen yönergeye uygun, katlama yaparak basit şekiller oluşturabilir.	Yönergeye uygun origami çalışması yapabilir. Amacına uygun makas kullanabilir.

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Yoğurma Maddeleri (kil, oyun hamuru)	Motor (küçük kas), Bilişsel gelişim	Oyun hamuru gibi yumuşak malzemelere elleriyle basit şekiller verebilir.	Kil, oyun hamuru veya seramik hamuru kullanarak basit hayvan şekilleri yapabilir. Kalıp kullanabilir.	Kil, oyun hamuru, seramik hamurundan iki-üç parçadan oluşa şekiller yapabilir.
Kavram Çalışmaları Test Sayfaları (somut ve soyut kavramlar)	Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Motor gelişim	Üç ana rengi isimlendirir ve tanıyabilir. Üçgen, daire, dörtgeni isimlendirerek tanıyabilir. 1'den 5'e kadar sayıları tanıyarak isimlendirebilir. Düz çizgi çalışması yapabilir.	Ana ve ara renkleri bilebilir. Sayıları 10'a kadar tanıyabilir. 5'e kadar yazabilir. Sayı-nesne eşleştirerek şekilleri tanıyabilir. Zıt kavramları tanıyarak adlandırabilir. Yönergeye uygun test sayfalarında çalışabilir.	20' ye kadar sayıları tanıyabilir. 10' a kadar yazabilir. Yatay, dik, eğik, çapraz çizgiler çizebilir. Şekilleri tanıyarak eşleştirebilir. Yönergeye uygun test sayfalarında çalışabilir.
Soyut Kavram Çalışmaları	Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Motor gelişim, sosyal-duygusal gelişim	Kendi duygularını ve başkalarının duygusal tepkilerini anlayabilir.	Kendisi ve çevresindeki insanların duygularını anlayarak isimlendirebilir. Duygularına uygun davranışlar sergiler ve karşılaştığı problemlerle durumlarda çözüm yolları önerebilir.	Dün, bugün, yarın, gece, gündüz gibi kavramları anlamlı ve doğru olarak kullanabilir. Üzüntü içinde olan arkadaşıyla empati kurarak ona yardım edebilir.

Drama	Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Motor (büyük kas) gelişimi, Sosyal-duygusal gelişim	Konu ile ilgili drama çalışmalarına katılabilir.	Konu ile ilgili drama çalışmalarına uygun materyaller kullanarak katılabilir.	Konu verildiğinde drama çalışmasını kurgulayabilir. Rol dağılımı yaparak gerçekleştirebilir.
--------------	---	--	---	--

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Konu ile İlgili Deneyler	Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Motor (küçük kas) gelişim, Sosyal-duygusal gelişim	Öğretmenin yaptığı basit deneyleri izler.	Basit deneylere, yönerge eşliğinde katılır ve gözlemler. Olay sıralamasını anlayabilir.	Deney uygulamasını yapar. Sıralamaya uygun davranır. Neden sonuç ilişkisi kurar. Kolektif çalışmalar yapar.
Geziler	Motor gelişim, Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Sosyal-duygusal gelişim	Çevre gezilerine katılır.	Sıraya girer. Konu ile ilgili seçilen yerlerde gördüklerini kısa süreli inceler ve anlatır.	İnceleme gezilerine katılır. Gördüklerini anlatır ve resimleyebilir.
Tiyatro ve Partiler	Dil gelişimi, Bilişsel gelişim, Sosyal-duygusal gelişim	Kısa süreli oyunları izler. Kuralları belirlenmiş basit oyunlara katılır.	20-30 dakikalık oyunları izler. Gerektiğinde yönergeye uygun malzemeleri kullanarak oyuna katılır.	30 dakikalık oyunları zevkle izler. Etkin katılım gösterir. Konu ile ilgili sorular sorarak neden-sonuç ilişkisi kurar.

Serbest Oyun Yapılanmış Oyuncaklar (bebek, top vs.)	Bilişsel gelişim	Bireysel oynamayı tercih eder. Kısa süreli 2 veya 3 kişilik kurulmuş oyunlara katılır. Hayali oyunlar oynar.	3-4 kişilik gruplar hâlinde oyunlar kurar ve oynar. Yaratıcı oyunlar oynar.	Grup oyunlarına katılır ve oyunun kurallarını belirleyerek kurala uygun davranır. Rol dağılımı yapar.
Yapılanmamış Oyuncaklar (lego, knex vs.)	Bilişsel gelişim	Basit nesnelere oluşturur.	Yeni nesnelere düşünür ve yapar. Hayal gücünü kullanarak yeni şekiller geliştirir.	Grup hâlinde büyük boy çalışmalar yapar. (çiftlik, lunapark gibi) Küçük parçalı oyuncaklardan detaylı nesnelere oluşturur.

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Puzzle, Domino, Kart Oyunları	Bilişsel gelişim, Motor gelişim	5-10 parçaya kadar olan yapbozları önce yardımla, sonra tek başına yapar. Yönergeye uygun basit kart ve domino oyunları oynar.	10-30 parçalık yapbozları yapar. Eşleştirme kartları ve dominoları amacına uygun kullanır. Parça-bütün ilişkisi kurar.	30-100 parçalı yapboz yapar. Kurallı kart oyunlarını grup içinde oynar.
Beden Eğitimi	Motor gelişim, Bilişsel gelişim	Basit jimnastik hareketlerini öğretmen liderliğinde yapar.	Hayvan yürüyüşlerini taklit eder. Düz takla atar. Denge tahtasında yürür.	Art arda sıralanmış 3-4 yönergeye uygun hareketleri gerçekleştirir (merdivene tırman, şeritte yürü, topu geçir, sepete at gibi).

Tablo 2.1:Gelişim alanları ve etkinlikler

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocukların dil gelişim özelliklerine uygun araç gereçlerle ilgili broşür hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocukların dil gelişim özelliklerini araştırınız.	➤ Kitaplardan yararlanabilirsiniz. ➤ İnternette yararlanabilirsiniz.
➤ Çocukların dil gelişim özelliklerini geliştirmek için kullanılan araç gereçleri araştırınız.	➤ Kitaplardan yararlanabilirsiniz ➤ İnternette yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizden bilgi edinebilirsiniz.
➤ Yazılarınızla ilgili resimler bulunuz.	➤ Görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Elde ettiğiniz tüm bilgileri sıraya koyunuz.	➤ Yazıları, yaptığınız araştırmaları, resimleri vb. çalışmalarını sınıflandırabilirsiniz.
➤ Broşürler hakkında bilgi toplayınız.	➤ Hazırlanmış broşür örneklerinden yararlanabilirsiniz. ➤ Öğretmenlerinize danışabilirsiniz.
➤ Nasıl bir broşür hazırlamak istediğinize karar veriniz.	➤ Şeklini belirleyebilirsiniz. ➤ İçeriği ile ilgili resimleri nasıl yerleştireceğinize karar verebilirsiniz. ➤ Kullanacağınız materyalleri belirleyebilirsiniz.
➤ Broşür hazırlamak için gerekli araç gereçleri temin ediniz.	➤ Evinizdeki artık materyaller kullanabilirsiniz. ➤ Fon kartonu, kağıt, kalem, makas, yapıştırıcı kullanabilirsiniz.
➤ Broşürünüzün son kontrollerini yaparak hazır hale getiriniz.	➤ Bilgili ve resimleri değerlendirebilirsiniz. ➤ Arkadaşlarınızın görüşlerini alabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonunda eksikleriniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki parantezlere, verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. ( ) Araç gereçler göze hoş görünmeli, araştırma ve keşfetmelerini sağlamalıdır.
2. ( ) Çocuğun gelişim düzeyine göre araç ve gereçler basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene doğru giden bir sıra ile verilmelidir.
3. ( ) Çocuğun gelişim düzeyini dikkate alarak, neyi yapamadıkları, başaramadıkları göz önünde tutularak yapabildiği etkinliklerden başlamak gerekir.
4. ( ) Kullanılan kelimelerle, cümlelerle çocuğa model olunacağından, onunla konuşurken doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapıları seçilmelidir.
5. ( ) Kullanılan sözcükler, çocuğun anlama düzeyinde olmalıdır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

6. Çocuk "Ce" oyununu hangi aylar arasında oynayabilir?
A) 0-3 ay
B) 3-6 ay
C) 6-12 ay
D) 12-18 ay
7. Çocuk "anne" ,"baba" gibi sözcükleri hangi aylar arasında söyleyebilir?
A) 0-3 ay
B) 3-6 ay
C) 6-12 ay
D) 12-18 ay
8. Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardan değildir?
A) Çocuğun etkinliklerde ne söylediği ile ilgilenilmelidir.
B) Çocuk, etkinlikler sırasında çevresindekilerle iletişim kurmak istediğinde cevap verilmelidir.
C) Genelleme yapabilme özelliği etkinlikler için önemlidir.
D) Çocukla etkinlikler sırasında konuşurken ona sürekli soru soran ve onu sürekli izleyen bir yetişkin modeli olunmalıdır.
9. Çocuk, bay bayı hangi aylar arasında yapabilir?
A) 6-12 ay
B) 12-18 ay
C) 18-24 ay
D) 24-36 ay
10. Çocuk; telefonu, ev adresini, ailedeki kişilerin isimlerini, söyleme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş

- B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
11. Çocuk, bir hikâyeyi oluşturup anlatabilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
12. Çocuklarla konuşurken dikkat edilecek noktalardan hangisi yanlıştır?
A) Çocuğun konuşması aynen tekrarlanmalıdır.
B) Çocukla onun ismini kullanarak, gülümseyerek konuşulmalıdır.
C) Normal ses tonu, jest ve mimikler kullanılarak konuşulmalıdır.
D) Çocuğa onun anlatmaya çalıştıklarını dinleyerek doğru model olunmalıdır.
13. Çocuk tek başına 3-4 mısralık basit şarkıları söyleyebilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
14. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde dil gelişimini arttıran etkinlikler en doğru olarak verilmiştir?
A) Türkçe dil etkinliği
B) Rutin etkinlikler
C) Müzik etkinliği
D) Hepsi
15. Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardan değildir?
A) Çocuğun ilgisini çekmeyen bir etkinlikte ısrarcı olunmalıdır.
B) Çocuğun yetişkine dikkat etmesi önemlidir.
C) Çocuk, yapılan etkinliğe ne kadar istekli olursa o kadar çabuk öğrenir.
D) Etkinliklerin çoğu farklı amaçlar içinde yer almalıdır.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

1. Dili yuvarlama ve ileri uzatma becerisi, dudak seslerini çıkardığı, kendi kendine konuşmaya başladığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Konuşma öncesi dönem – gıgıldama dönemi
B) Konuşma öncesi dönem – mırıldanma dönemi
C) Konuşma öncesi dönem – mırıldanmanın tekrarı dönemi
D) Konuşma dönemi – ses, sözcük dönemi
2. 2 yılın son yarısında bebekler duygularını hangi sözcüklerle nitelendirirler?
A) Tanıdık durumlarla
B) Hareket eden nesnelere
C) Mutlu, üzgün, kızgın gibi sözcüklerle
D) Tanıdık durumların sonuçları
3. Bebeğin, köpek sözcüğünü koyun ve at için de kullanabilir olması aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Bu tek kelimeler konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar.
B) Tek sözcükler bir cümlenin anlamını taşıyabilir.
C) Sözcükler hareketler yoluyla öğrenilir.
D) İlk sözcükleri, başka nesnelere için de genişletir.
4. İsim ve fiillerden oluşan dil bilgisi çekim ekleri olmayan kendi dilinin gramer yapısını öğrenmeye, vurguyu kullanmaya, ilkel dil bilgisi sistemini kullanmaya başladığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) 2 sözcüklü ifadeler dönemi
B) Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi
C) Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi
D) Tek sözcük dönemi
5. Aşağıdakilerden hangisi 3-4 yaş çocuğunun özelliği değildir?
A) Ana dilinin temel yapılarını öğrenir.
B) Benmerkezci konuşma sergiler.
C) Fısıldamayı öğrenir, hayali oyunda dil kullanır.
D) Anne babasının ses perdesini taklit ederek çoğul kullanımı doğru yapar.
6. Yetişkinlerin bebekle erken dönemden başlayarak kurdukları sözel iletişim, bebeğin dili öğrenmesinin temelini oluşturur. Bu ifade aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Olgunlaşma ve öğrenme ile açıklanır.
B) Konuşmayı öğrenmede cinsiyetin önemi ile açıklanır.
C) Dil gelişiminin hızı, sosyal çevreden etkilendiği ile açıklanır.
D) Dil gelişiminin sosyoekonomik koşullardan etkilendiği ile açıklanır.

7. Kişinin sesi, yaşına ve cinsiyetine göre beklenenden daha yüksek (tiz) ya da alçak (pes) olması olarak tanımlanan ifade aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sesin perdesindeki bozukluklar
B) Sesin tonundaki bozukluklar
C) Sesin esnekliğindeki bozukluklar
D) Sesin şiddetindeki bozukluklar
8. Ekleme (artikülasyon) bozukluğu olan örneğin “sarı” yerine “sayı”, “kara” yerine “kaya”, “arı” yerine “ayı” gibi durumları aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Sesin düşürülmesi
B) Sesin değiştirilmesi
C) Ses ekleme
D) Sesin bozulması
9. Zıt anlamlı soyut ve somut kelimeleri söyleyebilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
10. Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardandır?
A) Çocuk, bir etkinlikle uzun süre ilgileniyorsa etkinlik değiştirilmelidir.
B) Çocuğun yapılan etkinliğe gösterdiği istek ile öğrenme arasında bir ilişki yoktur.
C) Çocuğa hatalarını düzeltmesi için zaman tanınması, çocuğun kendisine olan güvenini geliştirecektir.
D) Kullanılan materyalin çocuğun ilgisini çekmesine gerek yoktur.

Açık Uçlu Sorular

Örnek Olay: Ayşe Hanım, çocuklarının dil gelişimini arkadaşlarının çocukları ile karşılaştırmakta ve çocuklarının dil gelişimi açısından beklenen düzeyde olup olmadığını merak etmektedir. Oğlu Arda, 5 yaşında 3-4 kelimeyi bir araya getirerek kendini ifade etmektedir. Kızı İnci ise 1 yaşındadır ve “baba, mama” gibi tek sözcüklerle kendini ifade etmektedir.

Bu bilgilere dayanarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Arda dil gelişimi açısından hangi dönemdedir? Açıklayınız.
2. İnci dil gelişimi açısından hangi dönemdedir? Açıklayınız.
3. Ayşe Hanım, çocuklarının dil gelişimini takip ederken doğru bir yol izlemekte midir? Neden? Bu durumda Ayşe Hanıma neler yapmasını önerirsiniz?

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Doğru
4	Doğru
5	Yanlış
6	Dil gelişimi
7	İki buçuk
8	Sosyo ekonomik
9	Afazi
10	Sesin düşürülmesi
11	C
12	B
13	A
14	D
15	A
16	C
17	D
18	B
19	C
20	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Doğru
4	Doğru
5	Doğru
6	B
7	C
8	D
9	B
10	D
11	B
12	A
13	C
14	D
15	A

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	C
3	D
4	A
5	D
6	C
7	A
8	B
9	D
10	C

Açık Uçlu Soruların Cevapları

1. Arda, üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemindedir. Bu dönem 2- 3 yaşını kapsamaktadır. Buradan yola çıkarak Arda'nın dil gelişiminin desteklenmesi gerektiği söylenebilir.
2. İnci, tek sözcüklü ifadeler dönemindedir. Bu dönem 14- 18 aylarını kapsamaktadır.
3. Ayşe Hanım'ın çocuklarının dil gelişimini değerlendirirken çocuklarını arkadaşlarının çocukları ile karşılaştırması doğru bir davranış değildir. Çünkü gelişimde bireysel farklılıklar vardır. Ayşe Hanım'ın çocuklarının dil gelişimini destekleyebilmesi için;
  - Çocuklarına kitap okuyabilir.
  - Beraber şarkı, şiir, tekerlemeler söyleyebilir.

-
- Çocuklarına hikâye ve masal anlatabilir.
  - Çocuktan yaşına uygun olarak hikâye ve masal anlatması istenebilir.
  - Her fırsatta onlarla sohbet ederek, onların konuşmalarını dinleyebilir.
  - Sohbet ederken kelime haznesini geliştirecek şekilde konuşabilir.
  - Oyun oynarken ve resim yaparken çocukları ile konuşabilir, onlarla konuşurken cevap vermesi için hak ve zaman tanıyabilir.
  - Alışverişe beraber gidebilir ve orada onun ilgisini çeken şeyler hakkında konuşulabilir.
  - Çocukla konuşurken ses benzerlikleri hakkında bilgi verebilir.
  - Beraber fotoğraf albümlerine bakıp fotoğraftaki kişiler, yer ve olanlar hakkında konuşulabilir.

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- Aral, Neriman, Güler Baran, Serap Çimen, ve Şenay Bulut, **Çocuk Gelişimi**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Artan, İsmihan, Pınar San Bayhan, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.
- Darıca, Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Darıca, Nilüfer, **Yaratıcı Etkinlikler**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Dönmez Baykoç, Necate., Ülkü Abidoğlu, Çağlayan Dinçer, Nilay Erdemir, Şenay Gümüşçü, **Dil Gelişim Etkinlikleri**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- www.odtu.edu.tr
- www.ttb.org.tr
- <http://www.egitim.com/aile/0651/0651.1/0651.1.dilgelisimi.asp>

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Kamile, **Aktif Öğrenme**, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir, 2005.
- ALICI, Akın, **Hayata Yön Veren Öyküler**, Pilon Yayıncılık İstanbul, 2004.
- ALPÖGE, Gülçin, **Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı**, Çoluk Çocuk Dergisi, Mart, İstanbul, 2003.
- ARAL, Neriman, Güler Baran, Serap Çimen, ve Şenay Bulut, **Çocuk Gelişimi**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- ARTAN, İsmihan, Pınar San Bayhan, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.
- BAŞAL, Handan Asude, **Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri**, İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık, 2005.
- CANAY, Ayşe, **Çocuğunuz ve Siz**, Morpa Kültür Yayıncılık. **İstanbul: (2005)**
- CİRHİNLİOĞLU, Fatma Gül, **Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001.
- DARICA, Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- DARICA, Nilüfer, **Yaratıcı Etkinlikler**, Morpa Kültür Yayınları. İstanbul, 2004.
- DÖNMEZ Baykoç, Necate, Ülkü Abidoğlu, Çağlayan Dinçer, Nilay Erdemir, Şenay Gümüşçü, **Dil Gelişim Etkinlikleri**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- BİLGİN, S, **Dinlemek ve Konuşmak**, Çoluk Çocuk Dergisi, Nisan İstanbul, 2003.
- ERSOY, Ö.ve AVCI, N. Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri Özel Eğitim.İstanbul: Ya-pa Yayıncılık, 2005
- GENÇ, A. G., Okul Öncesi Dönemde Artikülasyon Bozuklukları, **Çoluk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Eylül, 2005
- İNAL, C. Dizilerin Gücü, **Çoluk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Eylül, 2003
- ÖZBİLEK, G. ve DİRİM, A., **Üniteler Ve Belirli Günler**, **İstanbul:** Esin Yayınevi.

-
- ÖZTÜRK, A., **Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ana dili Etkinlikleri**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005
  - SEL, R. **Oyunlar ve Rontlar**, İstanbul: Ya-pa Yayıncılık, 1995
  - TÜR, G. ve Turla, A., Okul öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap, İstanbul: Ya-pa Yayıncılık, 1999
  - UÇAR, P., İlk Seslerden, İlk Cümlelere Uzanan Keyifli Bir Yolculuk Konuşma, **Çoluk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Nisan.2005
  - YAVUZER, H., **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, İstanbul**: Remzi Kitabevi Yayınları, 2005
  - YILMAZ, N., Kim Korkar Kitap Kurtlarından, **Çoluk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Haziran, 2003
  - YILMAZ, T., **Okul öncesi Çocuklarda Oyun, İzmir**: Bilyay Yayınları, 1990